

2025

NAALAKKERSUISUT
GOVERNMENT OF GREENLAND



**Imigassaq
aalakoornartortalik
pillugu ukiunut
aralinnut
politikkissamut,
ilisimatusarnermit
tunngavilimmut,
inassuteqaatit**



**Imigassaq aalakoornartortalik pillugu ukiunut arlalinnut
politikkissamut, ilisimatusarnermit tunngavilimmut, inassuteqaatit**

© Peqqissutsimut inunnullu Innarluutilinnut Naalakkersuisoqarfik

2025

Assiliartalersornera + ilusilersorneqarnera: irisager.gl

Assiliartaliussat allat: Meeqqanut aamma inuusuttunut titartaanermik unammisit-sinermi, 2025-mi januaarimi ingerlanneqartumit, titartakkat. Sammisag: Siunissag, arlaannaalluunniit imigassamit aalakoornartortalimmit ajoquserneqanngitsaq.

Imigassaq aalakoornartortalik pillugu ukiunut arlalinnut politikkissamut, ilisimatusarnermit tunngavilimmut, inassuteqaatit Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfik aamma WHO/Europe qanimut suleqatigalugit ineriartortinneqarput.

Inassuteqaatinik ineriartortitsilluni suliaqarnermi tulliuttumi taaneqartut suleqataapput:

Aqutsisoqatigiit: Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, Meeqqanut Inuusuttunullu Naalakkersuisoqarfik, Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut, Suliffeqarnermut Nunamullu Namminermut Naalakkersuisoqarfik, Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Naalakkersuisoqarfik aamma Kalaallit Nunaanni Politiit.

Siunnersuisoqatigiit: WHO/Europe, Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfik, ICC, MIO, UNICEF Kalaallit Nunaat aamma Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik.

Suleqatigiissitaq: Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfik, Allorfik, Meeqqanut Inuusuttunullu Naalakkersuisoqarfik, Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut, Suliffeqarnermut Nunamullu Namminermut Naalakkersuisoqarfik, Akileraartarnermut Aqutsisoqarfik, Imigassaq Ikiaroornartorlu pillugit Siunnersuisoqatigiit, Kalaallit Nunaanni Politiit, Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik aamma Nunatsinni Nakorsaaneqarfik.

**Imigassaq
aalakoornartortalik
pillugu ukiunut
aralinnut
politikkissamut,
ilisimatusarnermit
tunngavilimmut,
inassuteqaatit**



Imarisai

1. Siulequt	5
2. Inassuteqaatinut tunngasut.	7
3. Imigassaq aalakoornartortalik inuiaqatigiinni	13
4. Imigassaq aalakoornartortalik pillugu oqariartaatsit	20
5. Imigassaq aalakoornartortalik pillugu siunissami politikkissamut tunngaviit qulit	25
6. Suliniuteqarfissat aamma inassuteqaatit	29
Suliniuteqarfissaq 1: Ajoqusernerit pitsaaliorniarlugit imigassamik aalakoornartortalimmik nakkutilliineq annertunerusoq	29
Pissarsiarineqarsinnaanerani killiliineq	30
Inassuteqaat 1: Imigassamik aalakoornartortalimmik kisermaassineq pisortanit ingerlanneqartoq eqqunneqarli	30
Inassuteqaat 2: Kommunini tamani suliaasaqarfimmik ilisimasalinnik akuersissutini tunniussinissamik aalajangiisartunik pilersitsisoqarli	34
Inassuteqaat 3: Imigassamik aalakoornartortalimmik tuniniaanermut aamma sassaalliinermut piffissat killilerneqarlik	35
Inassuteqaat 4: Ukiunik killiliineq 21-nik ukiulinnut qaffanneqarli, taannalu atuutitillugu	38
Piseqqusaaruteqartoqassanngilaq	39
Inassuteqaat 5: Piseqqusaaruteqarnissamik inerteqquteqarneq eqqunneqarli	39
Akitigut- aamma akitsuutigut suliaqarneq	41
Inassuteqaat 6: Akikinnerpaaffiliinissaq siunertaralugu akinik misissuineq	42
Inassuteqaat 7: Akinik nakkutilliineq	43
Inassuteqaat 8: Akitsuutini ukiumoortumik nalimmassaasarneq eqqunneqarli	43
Suliniuteqarfissaq 2: Innuttaasunut tamanut katsorsarneqarnissamik aamma ilaqtariinnik tapersersuinissamik periarfissaqartitsinissaq	44
Inassuteqaat 9: Ilaqtariinnut tamanut ilaqtariinnik tapersersuineq – pingaartumik meeqqap ulluini siullerni 1000-ni	44
Inassuteqaat 10: Misissuineq, sivikitsumik akuliuffiginninneq aamma katsorsarneqarnissamik innersuussineq	46
Inassuteqaat 11: Kingunerlutsitsineq- aamma imigassaq aalakoornartortalik pillugu katsorsarneqarsinnaaneq aamma paasisitsiniaaneq nakusassarneqarlik	47

Suliniuteqarfissaq 3: Ataatsimoorfiit nukittuut imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsut	50
Inassuteqaat 12: Ilaqutariinnut sammisassaqaqtitsisarnerit aamma naapittarfiit imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsut	50
Inassuteqaat 13: Meeqqanut aamma inuusuttunut sammisassaqaqtitsisarnerit aamma naapittarfiit imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsut	51
Inassuteqaat 14: Meeqqat atuarfiini aamma inuusuttut ilinniarfiini ataatsimoorfiit imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsut.	52
Suliniuteqarfissaq 4: Imigassaq aalakoornartortalik pillugu innuttaasunut sukumiisumik paasissutissiineq	53
Inassuteqaat 15: Imigassani aalakoornartortalinni allagartalersuutit peqqissutsimut tunngasunik paasissutissartallit	53
Inassuteqaat 16: Paasisitsiniutinik ineriartortitsineq.	54
Inassuteqaat 17: Inassuteqaatinik ingerlatitseqqinnissamut aningaasaliinissamik qulakkeerinninnissaq	54
Paasissutissat aamma nalilersuineq	55
Inassuteqaat 18: Paasissutissanut aamma nalilersuinermut aningasaliinissap qulakkeerneqarnissaa	55
7. Misissuineq – Innuttaasut qanoq isumaqarpat?	58
8. Ilisamasat arlaqarnerusut	61
9. Najoqqutat	63
10. Ilanngussaq	68

ANGUNIAGASSATUT TAKORLUUGAQ



INUIAAT NUKITTUUT INUIAQATIGIINNI
TOQQISSISIMASUNI, MEEQQAT
IMALUUNNIIT INERSIMASUT
ARLAANNAALLUUNNIIT IMIGASSAMIT
AALAKOORNARTORTALIMMIT
AJOQUSERNEQANNGITSUT.

1. Siulequt

Imigassaq aalakoornartortalik pillugu ukiunut arlalinntut politikkimik, ilisimatusarnermit tunngavilimmik, inassuteqaatinik meeqqanut, inuusuttunut aamma ilaqutariinntut iluaqu-taasinnaassuseqarluarsinnaasumik Naalakkersuisut saqqummiussaqaassasut Inatsisartut aalajangernikuupput.

Inassuteqaatit Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfimmit aallaaveqarput, aammalu Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfiup aamma WHO/Europe-p qanimut suleqatigineqarnerannit inerniliussaallutik. Inassuteqaatinik ineriartortitsineq naalakkersuisoqarfinnik allanik, aquts-isoqarfinnik aamma suliffeqarfinnik siammasissumik suleqateqarnikkut ingerlanneqarpoq, aammalu suliassaqarfimmut attuumassutilinnik naleqquttunik, tassunga ilanngullugit pingaartumik innuttaasunik aamma kommuninik peqataatitsinissap qulakkeerneqarnissaat qitiutinneqarlutik.

Inatsisartunit suliakkiinermut atatillugu meeqqat arlaannaataluunniit ilaqutariinni aannga-jaarniutinik atornerluiffiusuni peroriartunnginnissaasa, aamma inooqatigiinnikkut ingerlatit-seqqittarnerup kipitinnissaata qulakkeerniarneqarnissaat inassuteqaatini salliutinneqarpoq, taamaaliornikkut meeqqat tamarmik toqqissisimasumik tunngaveqarlutik peroriartornissa-minnut periarfissaqarnissaat anguniarlugu. Inassuteqaatit WHO-p imigassaq aalakoornartortalik pillugu politikkimut, ilisimatusarnikkut tunngavilimmut, inassuteqaataanit, kiisalu misilittakkanit naleqquttunit aamma Kalaallit Nunaannit aamma nunanit issittunit allanit ilisimatusarnernit tunngaveqarput.

Inassuteqaatinik suliaqarneq *Inuuneritta III-mi- 2020-2030 meeqqat inuunerinnissaat pillugu suleqatigiinnissamut Naalakkersuisut periusissiaat*-nni Naleraq 4-p ataani suliniutitut aallaaveqarpoq. Naleraq 4 meeqqat tamarmik toqqissisimanartumik aamma pitsaasumik atugaqarnissaannik pilersitsinissamut tunngassuteqarpoq, meeqqat nakuusernermut aamma innarlerneqarnissamut illersorneqarlutillu aanngajaarniutinit aamma tupamit ajoquserneqassanatik.

Inassuteqaatit taakku imigassaq aalakoornartortalik pillugu siunissamut ungasinnerusumut isigisumik imigassaq aalakoornartortalik pillugu politikkip ilusilersornissaanut tunngaviusinnaapput, ullumikkut kinguaariit aamma siunissami kinguaariit toqqissisimasumik peroriartornissaannik aamma inuiaqatigiit toqqissisimasut pilersinnissaannik qulakkeerinneqarsimik.





2. Inassuteqaatinut tunngasut

Inuup imigassamik aalakoornartortalimmik pisillunilu imersinnaanerminik pisinnaatitaaffe-qarlunilu kiffaanngissuseqarnerata peerneqarnissaa inassuteqaatitigut anguniarneqanngilaq, akerlianilli kinguaariit peroriartortut imigassamik aalakoornartortalimmik atuinnermit ajoq-serneqannginnissamik pisinnaatitaaffeqarnerat kiffanngissuseqarnerallu qulakkeerniarneqarluni.

Inassuteqaatit inuiaqatigiit peqqissusiannik isiginninnermik tunngaveqarput. Imigassap aalakoornartortallip inuiaqatigiinnut malunnaatilimmik kinguneqartitsisarnera pissutigalugu peqqinnartumik toqqaanissamut avatangiisinik aamma tunngavissanik pilersitsinissamut politikkikkut suliaqartoqarnissaa pingaaruteqarpoq.

Peqqinnartumik toqqaanissaq imigassaq aalakoornartortalik pillugu politikki aqqutigalugu siuarsarneqarsinnaavoq, imigassamut aalakoornartortalimmut tunngatillugu avatangiisinik imigassartorfiunngitsunik qulakkeerinniffiusumik. Politikki taamaattoq innuttaasut tamak-kerlutik peqqinnartumik inuuneqarsinnaanerannut iluaqutaassaaq.

Suliniutinut akilersinnaassusilinnut WHO-p inassuteqaataanut atatillugu aqqissuussamik pitsaaliuinerup aqqissuussamik suliniuteqarnikkut aamma imigassaq aalakoornartortalik pillugu inatsisiliornikkut pitsanngorsarneqarnissaanut inassuteqaatit arlallit tunngassuteqarput.



Inatsisartut suliaakkiinerannut tunngatillugu inassuteqaatinik ineriartortitsinermi suliaasaqarfiit aallunneqartussat sisamat suliaqarfigineqarput:

Ilisimatusarnermit tunngavik – Inassuteqaatit WHO/Europe-mi aamma Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfimmi immikkut ilisimasallit qanimut suleqatigalugit ineriartortineqarput, aamma WHO-p imigassaq aalakoornartortalik pillugu politikkimut, ilisimatusarnikut tunngavilimmut aamma akilersinnaassusilimmut inassuteqaataanit, kiisalu misilittakkanit naleqquttunit aamma Kalaallit Nunaannit aamma nunanit issittunit allanit ilisimatusarnermit tunngaveqarput. WHO-p inassuteqaataanut atatillugu inassuteqaatit arlallit imigassamut aalakoornartortalimmut tunngasutigut politikkiliorneq aqqutigalugu aqqissuussamik pitsaaliuinerup pitsanngorsarneqarnissaanut tunngassuteqarput, inassuteqaat Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup aamma tikkuarsimasaa.

Meeqqanik aallussineq – Inassuteqaatit suliniutinik, meeqqat ilaqutariinni aanngajaaniutinik ajornartorsiuteqarfiusuni peroriartunnginnissaannik qulakkeerinniffiusinnaasunik, aamma inooqataanikkut ingerlateqqinneqartartumik qanoq kipititsinnaanermut tunngasunik aallussiffiupput. Inassuteqaatit anguniarneqartoq tassaavoq, aalakoornutigalugu imertarnerup pitsaaliorneqarneratigut meeqqat illersorneqarnissaat. Inuiaqatigiinni imigassaq aalakoornartortalik pillugu meeqqat oqaluttuaat, aamma imigassamut aalakoornartortalimmut tunngatillugu inersimasut iliuuseqarnissaannik meeqqat inersimasunut kaammattuutaat erseqqissut MIO-p aamma UNICEF Kalaallit Nunaata ukiuni arlalinngortuni katersorlugillu uppersaasarsornikuuaat. Ilisimasaq tamanna inassuteqaatinut pingaarutilimmik toqqammaviliivoq, tunngaviumik tunngavigineqartut ilaat meeqqap pisinnaatitaaffiisa qulakkeerneqarnissaannut tunngassuteqartorpiaallutik.

Aningaasaqarneq – Inassuteqaatit arlallit akilersinnaassuseqarnerat pissutigalugu toqqarneqarput. Inassuteqaatit aallaavigalugit imigassaq aalakoornartortalik pillugu siunissami politikkissamik suliaqarnermut atatillugu annertunerusumik misissueqqissaartoqarlunilu aningaasaqarnikkut naatsorsuinissaq pisariaqartinneqassaaq.

Peqataatitsineq – Aqutsisoqatigiit, Siunnersuisoqatigiit aamma Suleqatigiissitaq qanimut suleqatigalugit inassuteqaatit suliarineqarput, taakkununga ilaasortat ingerlatsivinnit aamma suliffeqarfinnit siammasissuneersuullutik. Imigassaq aalakoornartortalik pillugu 70-it sinnerlugit peqataasoqarluni isumasioqatigiissitsisoqarpoq, aammalu isumasioqatigiissitsinermit isummersuutit inassuteqaatit ilusilersorneqarnerannut pingaarutilimmik tapertaasimalutik. Inassuteqaatit Inatsisartunut agguanneqarnissaat sioqqullugu kommunalbestyrelsenit tallimaasunit sisamat oqaloqatigalugit ataatsimeeqatigineqarput. Tamatuma saniatigut misissuineq inersimasut akornanni ingerlanneqarpoq, suliniutit imigassamik aalakoornartortalimmik ajoqusiisumik atuisarnermik annikinnerulersitseqataasinnaasut pillugit inuiaqatigiit isumaat paasiniarlugu. Imigassaq aalakoornartortalik pillugu inassuteqaatinik ineriartortitsinermik suliaqarnerup nalaani Paarisap nittartagaa, kiisalu Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfiup Facebookimi quppernera aamma Youtubemi quppernera aqqutigalugit ammasumik sulisoqarpoq.

Inassuteqaatit tamanut tusarniaassutigineqarput, sulinerup sapinngisamik ammanerpaamik suliarineqarnissaa qulakkeerniarlugu, aamma attuumassutillit tamarmik isummersuutiminnik tunniussinnaanissaannik periarfissinniarlugit. Tusarniaanermi akissutit tamarmik naalakkersuisut.gl-imi Tusarniaanermut qupperneq aqqutigalugu tamanit takuneqarsinnaapput.

Periusissianut aamma inassuteqaatinut allanut atassussiineq

Imigassaq aalakoonartortalik pillugu ilisimatusarnikkut tunngavilimmik ukiunut arlalinnut politikikkissamut inassuteqaatit imigassaq aalakoonartortalik pillugu siunissami ungasinnerusumi aamma sunniuteqarluartumik politikikkissamut alloriarneruvoq siulleg, inuiaqatigiittut unammilligassatta annertuut ilaannik iluarseeqataasinnaasussaq. Imigassaq aalakoonartortalik pillugu politikki iluatsilluartoq ilaqutariinnut, aamma meeqqat inuusuttullu amerlasuut peroriartornerannut iluaqutaassaaq, taamaalillunilu angerlarsimaffimmi atugassarititaasunik pitsaanerusunik pilersitseqataallunilu ilinniartitaanerup salliutinneqarnerulernissaanut peqataassalluni. Ilanngulluguttaaq suliffeqarnermut tunngatillugu annertunerusumik peqataaner-mut aamma suliffeqarfinni naammassisaqarnerunermut atatillugu tamatuma pitsaasumik kinguneqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq.

Imigassaq aalakoonartortalik ingerlatsivinnut tamanut sunniuteqarpoq, aammalu imigassaq aalakoonartortalik pillugu siunissamut ungasinnerusumut isigisumik politikki periusissiani aamma iliuuserineqartussatut pilersaarutini tulluuttumi taaneqartuni anguniakkat angunis-saanut pingaarutilimmik tapertaassaaq:

- ♥ Inuuneritta III - 2020-2023 meeqqat inuunerinnissaat pillugu suleqatigiinnissamut Naalakkersuisut periusissiaat
- ♥ QAMANI - Imminut toqunnissamik pinaveersaartitsineq pillugu periusissiaq 2023-2028
- ♥ Qanigisariinni nakuusertarnerup akiorneqarnissaa pillugu iliuusissatut pilersaarut 2023-2027
- ♥ Pitsaaliuineq pitsaanerusoq, angerlarsimaffiup avataanut inissiisarnerit ikinnerusut: Ilaqutariinni pitsaaliuiner-mik suliaqarnissaq pillugu iliuusissatut pilersaarut 2023-2030

Ilinniartitaaner-mut- aamma suliffeqarnermut tunngasutigut periusissianut aamma erseqqis-sumik atassuteqarpoq. Inassuteqaatit taamaalillutik Peqqissutsimut tunngatillugu isumaqati-giissut 2023 - Peqqinnissaqarfimmut tunngatillugu nukittorsaanermik suliaqarnermi politik-kikkut tunngaviusumik isumaqatigiissummut, politikikkikkut atituumik atsiorneqartumut, tapersiipput. Politikikkikkut tassani isumaqatigiissutigineqarpoq, pitsaaluiner-mik suliaasaqar-finnut tunngasutigut inatsisit ukiut tallimat iluanni nalilersoqqinneqassasut. Inassuteqaatit aammattaaq Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup pitsaaliuiner-mut tunngasutigut inassuteqaataanut naleqqupput, imigassap aalakoonartortallip inatsisiliuunneqarneratigut aaqqissuussamik pitsaaliuinissap pisariaqarnera immikkut erseqqissarneqarluni.



Titartagaq: 2. klasse,
Prinsesse Margrethe Skolen, Upernavik

INUIAQATIGIIT PEQQISSUSIANNIK ISIGINNINNEQ

Inuiaqatigiit peqqissusiat aallaavigalugu politikki suliarineqaraangat ima paasisaqariaqarpoq aalajangiinerit aamma inatsisit suliarineqarneranni inuiaqatigiit peqqissusiat illersorneqarlunilu pitsaanerulernissaa pingaarnertut siunertaralugu ilusilersorneqarsimasoq. Periutsimut tassunga nassuiaatit pingaarnertit arlallit aajuku:

Pitsaaliuineq aamma illersuineq: Nappaatit aamma ajoqusernerit pitsaaliorneqarnissaat politikkini qitiutinneqarput, kiisalu innuttaasut peqqinnissakkut aarlerinartorsiornissaannut illersorneqarlutik. Tassani akiuussutissamik kapitinnerit, tupamik- aamma imigassamik aalakoornartortalimmik atuinerit, aamma nerisassanik peqqinnartunik aamma timimik aalatitsinernik siuarsaarnertit ilanngunneqarsinnaapput.

Ilisimatusarnermit tunngavilimmik aalajangiineq: Aalajangiinerit ilisimatusarnernit tunngavilimmik paasisanik pissarsiarineqarsinnaasunit pitsaanerpaanit tunngavilimmik aalajangiunneqartarput. Taamaaliornikkut politikkit sunniuteqarluarnissaat aamma inuiaqatigiit peqqissusiannut pitsaasumik sunniuteqarnissaat qulakkeerneqassaaq.

Peqqinnissakkut naligiinneq: Inuiaqatigiit tamarmik assigiimmik peqqinnissakkut sullinneqarnissamik periarfissaqarnissaannik, aamma aningaasaqarnikkut, inuiaassutsikkut imaluunniit pissutaasut allat pillugit qanorluunniit inissisimagaluaraanni isumalluutini pigisaqarnissaasa qulakkeerneqarnerisigut naligiinnginnerup annikillisinneqarnissaanik politikkit siunertaqarput.

Suleqatigiinneq aamma suleqateqarneq: Inuiaqatigiit peqqinnissaat pillugu politikkit atuutilersinneqarnissaannut, ataatsimoorussamik anguniagaq angusinnaajumallugu, naalakkersuinikkut suliallit, peqqinnissaq pillugu suleqatigiiffiit, inuiaqatigiinni innuttaasut aamma attuumassutillit allat akornanni suleqatigiinnissaq pisariaqarpoq.

Piujuartitsineq: Politikkit siunissamut ungasinnerusumut aningaasaqarnikkut aamma avatangiisinut tunngasutigut piujuarsinnaanissaat anguniarlugu ilusilersugaapput, siunissami kinguaariinnut peqqinnissakkut ingerlaavartumik iluaqutaanissaat qulakkeerniarlugu.

Nakkutilliineq aamma nalilersuineq: Politikkinik ingerlaavartumik nakkutilliinissaq aamma nalilersuinissaq pisariaqarpoq, sunniutaasa nalilersornissaat aamma pisariaqartinneqarpat nalimmassarneqarnissaat siunertaralugu.

Immikkoortut taakku inuiaqatigiit peqqissusiannik aamma atugarissaarnerannik pitsanngoriartitsinissamut inuiaqatigiit peqqissusiat pillugu politikkit annertuujunissaannik, naapertuilluartaunissaannik aamma sunniuteqarluarnissaannik qulakkeerinnissapput.

Paasisaqarfik: World Health Organization, 2021b.



3. Imigassaq aalakoornartortalik inuiaqatigiinni

Imigassaq aalakoornartortalik pinngitsuuisinnaajunnaarsitsisinnaasuuvuq, timikkut, eqqarsartaatsikkut aamma inooqatigiinnikkut ajoqusersinnaanermik arlalippassuartigut annertunerulersitsisuulluni.

Imigassaq aalakoornartortalik annikitsunnguarluunniit ajoqusiinnaavoq. Imigassamik aalakoornartortalimmik imernej annertunerusoq pinngitsuuisinnaajunnaarnissamik, ajoqusernissamik aamma nappaateqalernissamik, soorlu kræfteqalernissamik, tingukut- aamma uummatikkut nappaateqalernissamik annertunerulersitsisarpoq.

Imigassaq aalakoornartortalik amerlasuutigut inuusuttut imminnut toqunnerannut, isumasuinissamik sumiginnaanermut, angerlarsimaffinni nakuusernertut aamma kinguaassiuutitigut innarliinertut aallarniisuusarpoq. Kalaallit Nunaanni politiit naapertorlugit kinguaassiuutitigut pinerliisarnertut, affai sinnerlugit amerlassusilinnut, imigassaq aalakoornartortalik akuusarpoq.

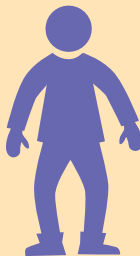
Atornerluimut toqqaannartumik aningaasartuutit katillugit 2015-imi ukiumut 267 aamma 333 mio. kr.-t akornanni amerlassuseqartut naatsorsorneqarput, BNP-ip 1,93%-iata aamma 2,42%-iata akornanni naleqarlutik. Aningaasartuutit isumaginninnermut tunngasut iluini annertunerpaapput. Aningaasartuutit tamatuma kingorna naatsorsoqqinneqarsimanngillat. Nunap karsiata imigassanit aalakoornartortalinnit isertitai 2023-mi 214 mio. kr.-upput.

Niuernermik ingerlataqartunit anginerpaanit pingasunit naatsorsuineq naapertorlugu immiaaraq 2022-mi aamma 2023-mi nioqutissani tunisaanerpaanut tulliuvoq.



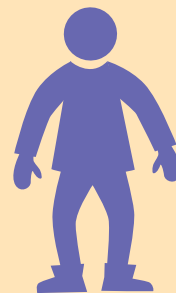
**AQQANILINNIK
UKIULLIT**

**97%-II
AALAKUUNNGI-
SAANNARSIMAPPUT**



**16-INIK
UKIULLIT**

**54%-II
AALAKUUNNGI-
SAANNARSIMAPPUT**



INERSIMASUT

**35%-II QAAMMAMMUT
MINNERPAAMIK ATAASIAR-
LUTIK ERNGUTTARPUP**

Paasisaqarfik: HBSC Greenland 2024 aamma 2018-imi Kalaallit Nunaanni Innuttaasut peqqissusiannik misissuineq.

Kalaallit Nunaanni Innuttaasut peqqissusiannik misissuinernit suut ilisimavagut

Inuiaqatigiit kalaallit akornanni, inooqataanikkut aningaasaqarnikkullu inissisimaffinni tamani, imigassamik aalakoornartortalimmik atuineq ataatsimut isigalugu annertuvoq, aalakoorniutigalugu imertarneq immikkut unammilligassaalluni.

Imigassap aalakoornartortallip atorpeqartarneranut tunngatillugu nunap ilaani sumiiffiit akornanni aamma inooqataanikkut aningaasaqarnikkullu assigiinngissuteqartoqarpoq, imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqarlutik nalunaarutiginnittut sumiiffinnut anginerusunut aamma mikinerusunut sanilliullugu Nuummi ikinnerullutik. Imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqarnermut, aamma aalakoorniutigalugu imertarnermut atatillugu suliffissaaleqineq pingaarnertut pissutaavoq. Imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqarnerup aamma imminut toqoriaraluarnerup akornanni erseqqissumik ataqatigiittoqarpoq.

Imigassamik aalakoornartortalimmik iminngisaannartut



Paasisaqarfik: 2018-imi Kalaallit Nunaanni Innuttaasut peqqissusiannik misissuineq

Peroriartornermi atukkat artukkiisut, angerlarsimaffimmi imigassamit aalakoornartortalimmit aamma nakuusernermit sunnersimaneqartut, kiisalu meeraanermi kinguaassiuutitigut innarlerneqarsimanerit kingusinnerusukkut inuunerup ingerlanerani imigassamik aalakoornartortalimmik annertuumik atuinnermut, atugarliornermut aamma imminut toqunnnissamut pissusilersuutitut pingaarutilimmik pissutaaqataapput. Taamaattumik kinguaariit siunissami inuusussat imigassamik aalakoornartortalimmik annertuumik atuinissaasa, kiisalu eqqarsartaatsimikkut atugarliornissaasa aamma imminut toqunnnissamut pissusilersuutaasa pitsaaliornissaannut meeqqat peroriartornerminni toqqissisimasumik atugassaqaqtitaanissaasa qulakkeerneqarnissaat pingaaruteqarluinnarpoq.

Peroriartornermi atugarliorneq



ILAQUTARIIT MEERARTALLIT **39%-II** IMIGASSAMIK AJORNARTORSIUTEQARSINNAAPPUT

Paasisaqarfik: 2018-imi Kalaallit Nunaanni Innuttaasut peqqissusiannik misissuineq

Imigassamik aalakoornartortalimmik pissuteqartumik ajoqusernerit maanna pisartut, aamma siunissami pisartussat pitsaaliorneqarnissaat siunertaralugu pitsaaliuinnermut periusissiat isumaqarluartut ineriartortinnissaannut aamma siuarsarnissaannut nakooqqutit tunngavigalugit periuseqarluni sulinissaq pingaaruteqarpoq, ilisimatusarnikkut tunngavinnik allanik ilallugu sumiiffinni aamma kalaallit kulturiannik ilisimasanit aallaavilimmik ilaqartillugu. Tamatumani Kalaallit Nunaanni ataatsimut isiginnilluni peqqissutsimik paasinninneq takusutissiakkut: *Peqqissuserput / Vores sundhed*, soorluttaaq nunani issittoqarfinni inuiaqatigiit Inuit allat ilisimasaat aamma misilittagaat, ilaasut.



Takussutissiaq ilisimatuussutsikkut allaaserisat aamma Kalaallit Nunaanni aamma nunani issittuni sanilerisatsinni peqqissuseq aamma atugarissaarneq pillugit ilisimasat aallaavigalugit suliarineqarpoq.

Paasisaqarfik: Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfik, Inuuneritta III-mi ilanngussaq.

Takussutissiap takutippaa, peqqissuserput pissutaasunit arlalinnit, inuiaqatigiinni avatangii-serisatsinnit aamma ulluinnarni inuunitsinnit sunnerneqarluni, qanoq aalajangerneqartar-nersoq. Pissutaasut taakku suliaqarfigineqarnerisigut kikkut tamarmik pitsaasumik peqqis-sumillu inuuneqarnissaannik, aamma timikkut, tarnikkut anersaakkullu oqimaaqatigiissu-mik inuuneqarnissaannik periarfissaq siuarsarsinnaavarput. Inuiaqatigiit pitsaasunik atu-gassaqartitaanissaasa siuarsarnissaannik sulinissaq pingaaruteqarluinnarpoq. Tassunga atatillugu imigassamik aalakoornartortalimmik atuinermi pitsaasunik tunngavissaqarnissaq pingaarutilimmik tapertaassaaq.

Imigassap aalakoornartortallip inuiaqatigiinnut qanoq sunniuteqartarnera pillugu massakut pisumit assersuut:

Politiit ullormut nalunaarutaat: Savimmik kapisinerit, pinngitsaaliineq suliallu imigassartorsimanermut attuumassuteqartut 70-init amerlanerusut

Pinngitsaaliineq savimmik najugaqarfinni marlunni kapisinerit politiinut sapaatit akunnerata naanerani nalunaarutigineqarput. Politiit aamma imigassartorsimanermut attuumassuteqartunik nalinginnaasumit amerlanernik suliaqarput.



Paasisaqarfik: KNR, 8. decembari 2024: [Politiit ullormut nalunaarutaat: Savimmik kapisinerit, pinngitsaaliineq suliallu imigassartorsimanermut attuumassuteqartut 70-init amerlanerusut](#) | [KNR - Innuttaasunik kiffartuussineq](#) / [Grønlands public service](#)



“PISUT IMIGASSARTORTOQARSIMANERANUT
ATTUUMASSUTEQARTUT 70-INIT AMERLANERUSUT
TALLIMANNGORNERMI UALIKKUT NALUNAAQUTAQ
SISAMANIIT SAPAATIUMMAT ULLOQEQQATA TUNGAANUT
NALUNAARSORNEQARPUT. POLITIIT NAAPERTORLUGIT,
ANGERLARSIMAFFINNI EQQISSIVIILLIORNERIT 32-T
NALUNARUTIGINEQARPUT. ANGERLARSIMAFFINNI
EQQISSIVIILLIORFIUSUNI ARFINEQ-PINGASUT
MEERARTAQARPUT. AAMMA IMMINUT TOQUNNISSAMIK
SIOORASAARUTINUT, AQQUSINERMI
PERULLULIORNERNUT, SIOORASAARINERNUT
ALLANULLU SULIAT ARLAQARPUT.”

INUTSI



Titartagaq: 1. klasse,
Juaap Atuarfia, Kangersuatsiaq.



1. KLASSE

INUTSIQ

4. Imigassaq aalakoornartortalik pillugu oqariartaatsit

Imigassaq aalakoornartortalik aamma pitsaaliuineq oqaluuserigaangatsigit amerlasuutigut oqariartaatsit aamma paatsuunerit atorneqarluartartut, ammasumik siuarsaataasussamillu oqaloqatigiinnissamut akornutaasinnaasut, naammattoortarpavut.

Oqariartaatsit atorneqarnerpaat ilaat, oqallinnerni amerlasuutigut erseqqissarneqartartut, aamma imigassap aalakoornartortalip inuiaqatigiinnut qanoq sunniuteqarneranik paasinninnissamut ajornakusoornerulersitsisinnaasut WHO-p imigassaq aalakoornartortalik pillugu ilisimasalittaasa tulluuttumi akissuteqarfigissavaat.

Oqaluttuaq #1: Imertarfiit marlussunnguit uannik akornusiinavianngillat.

Akissut: Oqariartaaseq una: "Imertarfiit marlussunnguit uannik akornusiinavianngillat" imigassamik aalakoornartortalimmik annikitsunnguugaluamilluunniit imernermit imigassamut aalakoornartortalimmut attuumassutilimmik ajoqusernerit peratarsinnaanerisa annertunerulersinneqartarnerat apeqqutaatinneqanngilaq. Imigassamik aalakoornartortalimmik imertar-neq akulikinneruleriartortillugu annertuneruleriartortillugulu ajoqusernissap pisinnaanera annertunerulersarpoq. Immiaaqqanik/imertarfinnik marlussunnik imerneq ulorianaateqanngitsoq amerlanerit eqqarsartarunarpot. Qulakkeerlugu ilisimasarpot tassaavoq, imigassamik aalakoornartortalimmik iminnginnissamik aalajangerneq isumannaannerpaasoq. Immiaaqqamik/imertarfimmut ataatsimik marlunnilluunniit sapaatip akunneranut imertaruit tamanna peqqissutsinnut malunnaatilimmik immaqa akornusiinavianngilaq. Kisianni imigassamik aalakoornartortalimmik imernermit ataatsimi immiaaqqanit/imertarfimmut marlunnit amerlanerusunik, imaluunniit pingasunik amerlanerusunilluunniit sapaatip akunneranut imertaruit peqqissutsimut aamma isumannaatsuunissamut tunngatillugu ajoqusersinnaaneq annertunerulersinneqartarpoq.

(*Canadamiut immiaaqqamut/imertarfimmut ataatsimut uuttuutaat tunngavigineqarpoq, immiaaraq/imertarfik ataaseq ima naatsorsorneqarluni: imigassaq aalakoornartortalik akoqanngitsoq 13,6 gram-i (canadamiut immiaaqqamut/imertarfimmut ataatsimut uuttuutaat). Kalaallit Nunaanni immiaaraq/imertarfik ataaseq ima annertussuseqarluni: imigassaq aalakoornartortalik akoqanngitsoq 12 gram-i.)

Oqaluttuaq #2: Imigassartorpallaartut aallutiinnarsinnaanngin-natsigit? Sooq ilaasa imigassartornertik aqussinnaanngimmassuk amerlanerussuteqartut pillassavagut?

Akissut: Imigassamik aalakoornartortalimmik annertuumik atuisut kisimik imigassamit aalakoornartortalimmit ajornartorsiuteqarnermik eqqorneqartarnerannik tunngavilersuut eqqortuunanilu naqissusiineruvoq. Inuit imigassamik aalakoornartortalimmik annikitsumik atuisut aamma peqqissutsimikkut ajoquserneqarsinnaapput. Paasissutissammi takutippaat, inuiaqatigiinni amerlanerussuteqartut nalinginnaasumik annikitsumik atuinerat pissutigalugu taava imigassamit aalakoornartortalimmit ajornartorsiuteqarnerit amerlasuut inunnit imigas-samik aalakoornartortalimmik annikitsumik atuisunit pisartuusut. Taamaattumik politikkit atuineranut assigiinngitsunut tamanut tunngasut ajoqusernernik annikinnerulersitsinissamut sunniuteqarnerussapput, ilutigitillugulu inunnik aalajangersimasunik naqissusiinissamik pinngitsoortitsillutik.

Oqaluttuaq #3: Imigassartoriaaseq allanngortinniarlugu paasisitsiniaaneq, ilinniartitaaneq aamma katsorsaaneq sooq aallutiinnarsinnaanngilavut?

Akissut: Ilinniartitaaneq aamma katsorsaaneq pingaaruteqarput, kisianni taakkuinnaatillugit naammanngillat. Imigassamik aalakoornartortalimmik imertarnerup allanngortinnissaan-nut taakku naammannginnerannut pissutaasoq tassaavoq, suliniutit taamaattut inuiaqatigiit aaqqissuussaanerannut tunngasut sammineqarnissaannut taarsiullugu inuit ataasiakkaat akisussaaffimmik tigusiinnaannik aallussiffiusarmata. Pissusilersuutit sunniutilimmik allan-ngornissaat anguniarutsigu periusissiat akuleriissillugit atortariaqarpavut. Periusissiat taakku ilinniartitaanikkut aamma katsorsaanikkut suliniutinik ilaqartariaqarput, aammali politikkinik siammasinnerusunik innuttaasunut tunngasunik, soorlu imigassap aalakoornartortalip akii qaffasinnerusut, piseqqusaaruteqarnissamik inerteqquteqarneq aamma pissarsiarineqarsin-naaneramik killeqartitsineq. Taakku ataatsimoortillugit atuutilersinneqarpata periusissiat ilisimatusarnermit tunngavillit avatangiisinik tapersersuiffiusunik pilersitsiffiussapput, innut-taasut peqqinnarnerusumik toqqaanissaminnik periarfissaannik siuarsaataasumik.

Oqaluttuaq #4: Imigassamik aalakoornartortalimmik killilersuineq inuit namminneq toqqaasinnaaneranik qajannarsisitsillunilu qanoq inuuneqarusunnerlutik namminneq aalajangiinissaminnut periarfissaannik arsaarinniffiusaaq.

Akissut: Nuna tamakkerlugu imigassaq aalakoornartortalik pillugu periusissiat imigassamik aalakoornartortalimmik inerteqquteqarnermik eqqussinissamik nalinginnaasumik tunngasuuneq ajorpoq, kisiannili politikkikkut suliniutinik assigiinngitsunik ilaqartarlutik, inuiaqatigiit peqqissusiat eqqarsaatigalugu inuit ataasiakkaat kiffaanngissuseqarnerisa oqimaaqatigiissineqarnissaannik ilusilimmik. Inuup toqqaasinnaanerata peerneqarnissanut taarsiullugu periusissiat taakku paasissutissinneqarluni toqqaanissamik tapersersuimik ilusiligaapput, ilutigitillugu avatangiisit imigassamik aalakoornartortalimmik imigassartorfiusut kalluaanaaveersaartinneqarnerinut peqataallutik. Assersuutigalugu akinik qaffaaneq pisinissamik aalajangernissamut sunniuteqarsinnaavoq, piseqqusaarutinik inerteqquteqarneq pisariaqanngitsumik sunnerneqarnissamik annikillisitsilluni, imigassamik aalakoornartortalimmik nioqqutissianik nalunaaqutsersuineq aarlerinaatinik paasissutissiilluni, aamma pissarsiarineqarsinnaaneranik killiliineq avatangiisini aarlerinartorsiorfiunerusuni imigassamut aalakoor-nartortalimmut attuumassutilimmik ajoqusernernik annikillisitsilluni.

Oqaluttuaq #5: Imigassamut aalakoornartortalimmut tunngasutigut pitsaaliuilluni suliniutit uanga pissusilersuutinnik allanngortitsinaviangillat – pisarnittut imertigiunnaassaanga.

Akissut: Imigassaq aalakoornartortalik pillugu politikkik inuit ataasiakkaat tamarmik imigassamik aalakoornartortalimmik imeriaasiannik malunnaatilimmik allanngortitsinaviarunangilaq, kisianni imigassaq aalakoornartortalik pillugu politikkik inuiaqatigiit iluanni tamani atuinerlut sunniuteqassapput, aamma annertuumik atuisut, aamma imigassamut aalakoor-nartortalimmit pissuteqartumik ajoqusernerit amerlassusiannik annikillisitsillutik. Imigassap aalakoornartortalip pissarsiarineqarsinnaanerata annikillisinneqarneratigut, atuinerullu annikillisinneqarneratigut, imigassaq aalakoornartortalik pillugu politikkik imigassamut aalakoornartortalimmut attuumassutilimmik ajoqusernerit amerlasuut pisarneranni ajornartorsiutinik iluarsiiinarnermut atorneqarsinnaapput. Allannguutit taakku inunnit toqqaannartumik immaqa malugineqanngikkaluarlutik inuiaqatigiit peqqissusiannut, aamma imigassap aalakoornartortalip inuiaqatigiinnut aningaasartuutaaneranut ataatsimut katillugu annertuumik sunniuteqassapput.

*WHO-mit najoqqutatut tunngavigineqartut:
(Levesque et al., 2023; Skog, 1999; WHO, 2010)*



Titartagaq: 8.a. Tasersuup Atuarfia, Qaqortoq.



5. Imigassaq aalakoornartortalik pillugu siunissami politik-kissamut tunngaviit qulit

Inassuteqaatinut siunertaq pisariitsuullunilu annertuvoq: Kikkulluunniit imigassamit aalakoornartortalimmit siunissami ajoquserneqassanngillat.

Tamatuma saniatigut inassuteqaatit tunngavinnit qulinit tunngaveqarput, suleqatigiissitap aamma siunnersuisoqatigiit inuiaqatigiinnut immikkut naleqquttutut oqaasertalersorsima-saat. Tunngaviit oqaloqatigiinneq aqqutigalugu suliarineqarput, aamma 2024-mi upernaak-kut aamma aasakkut arlaleriarluni ataatsimeeqatigiittarnerni isumaqatigiinnikkut aalaja-ngiunneqarlutik. Tunngaviit ataasiakkaat tamarmik suleqatigiinni aamma siunnersuisoqati-giinni ilaasortanit tamanit isumaqatigineqarnissaasa qulakkeerneqarnissaat pingaaruteqar-simavoq. Tamatuma saniatigut tunngaviit aqutsisoqatigiinnit akuerineqarput. Tunngaviit ingerlatsiviit qitiusut aamma suliffeqarfiit akornanni atituumik aallaaveqarlutillu ilisimasanit tunngaveqartut tamanna isumaqarpoq, taakku tamarmik kikkulluunniit imigassamit aala-koornartortalimmit ajoquserneqarnatik inuiaqatigiinni toqqissisimasuni meerartatta aamma inuusuttortatta pitsaannerusumik tunngaveqarnissaannik pilersitsinissamut tapertaanissa-minnik kissaateqartuullutik.

Taamaattumik politikkip ilusilersorneqarnerani imigassaq aalakoornartortalik pillugu ukiunut arlalinnut siunissami politik-kissamut tunngaviit qulit taakku aallaaviusariaqarput.



1. Peqataatitsineq

Politikkil aamma suliniutit peqataatitsiffiussapput, aamma inunnik aamma sumiiffinni inuiaqatigiinnik eqeersimaartumik tapertaassallutik, pingaartu-mik imigassamit aalakoornartortalimmit ajoqusiinernik inuunerminni mas-sakkut atugaqarlutilluunniit siornatigut misigisaqarsimasunut. Peqatigiilluta pitsaasumik allanngueqatigiissinnaavugut.



2. Attaveqatigiinneq aamma ammasumik periuseqarneq

Periusissiap ineriartortinneqarneranut aamma atuutiler-sinneqarnissaanut iliuutsit tamarmik peqataatitsiffiusu-mik aamma pissarsiarineqarsinnaasumik erseqqissumik aqqutissaasinnaasut tamaasa atorlugit avammut tusarliunneqassapput.



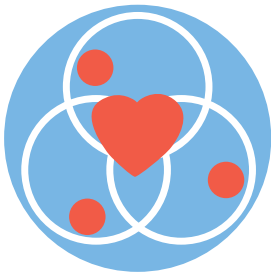
3. Suleqatigiinneq

Suliat tamarmik inuiaqatigiinnit aallaaveqarluartumik, aammalu attumasutilinnik assigiinngitsunik peqataatitsiffiusumik tunngaveqarput, taakku tamarmik imigassamit aalakoornartortalimmit ajoqusernernik suliaqarnisamik akisussaaffeqarlutik. Inuussutissarsiutinik ingerlataqartut imigassaq aalakoornartortalik pillugu siunissami politikkissamik suliaqarnermut, imaluunniit imigassamik aalakoornartortalimmik ingerlatsinermut ilaas-sanngillat, politikki inuiaqatigiit peqqissusiat erseqqissumik tunngavigalugu niuernikkut soqutigisanit sunnersimaneqanngitsumik tunngavilimmik ineriartortinneqarlunilu ingerlanneqassammat. Ilutigitilluguli imigassaq aalakoornartortalik pillugu siunissami politikkissamik atuutilersitsinissamut tunngatillugu taakku suleqataallutik pingaarutillit.



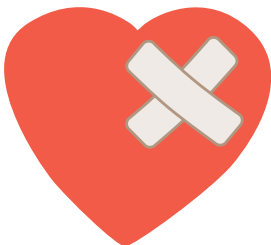
4. Nakooqqutit aamma naleqartitat

Inuiaqatigiinni nakooqqutit aamma naleqartitat immikkut ittut aallaavigneqarput, tassunga ilanngullugit atugarissaarnerup ataatsimut isigalugu pitsanngortinnissaanut pinngortitap aamma kulturip atuuffii. Suliniutit naleqquttuunissaat qulakkeerniarlugu sumiiffinni nakooqqutit aamma naleqartitat, suaassuseq, ukiut aamma nunap ilaani sumiiffiit assigiinngisutaat isiginiarneqarput. Tunumiit kitaanut, aamma kujataaniit avannaanut kulturikkut assigiinngissutit akuersaarneqarlutillu ataqqineqarput.



5. Ilisimatusarnermit- aamma misilittakkanit tunngavik

Nammineq iluatsitat, soorluttaaq sumiiffinni allani suleriaatsit iluatsittut isumassarsiorfigineqarnerisigut suliniutit ilisimatusarnikkut aamma misilittakkanit aallaavilimmik tunngaveqarput.



6. Imigassaq aalakoornartortalik aamma kingunerlutsitsinerit imminnut ataqatigiipput

Imigassamik aalakoornartortalimmik ajoqusiisumik atuineq kinguaariit akornanni kingunerluutinit, imminut toquttoqarneratigut annaasaqarnermit, kiisalu meeraanermi misigisimasanit kingunerlutsitsisunit amerlasuutigut aallaaveqartarnerat akuersaarneqarli.



7. Meeqqap pisinnaatitaaffii

Inuit pisinnaatitaaffii, aamma meeqqat pisinnaatitaaffii qulakkeerneqarlutillu ilisimaneqarlussapput. Suliniutit tamarmik meeqqat aamma inuusuttut angerlarsimaffimminni, sumiiffinni inuiaqatigiinni aamma inuiaqatigiit ataatsimut isigalugit imigassamik aalakoornartortalimmik ajoqusiisumik atuinnermit illersorneqarnissaannik qulakkeerinnittuussapput. Meeqqat namminneq pisinnaatitaaffimminnik ilisimasaqarnissaannik aamma atuinissaannik tapersorneqassapput.



8. Oqaluttuarisaanermik paasinnineq

Imigassap aalakoornartortallip qanoq ililluni inuiaqatigiinnut ilaalersimamera, aamma kinaluunniit imigassamit aalakoornartortalimmit ajoquserneqarnani pitsaasumik inuuneqarsinnaasariaqartoq eqqumaffigineqassaaq.



9. Ilaqutariinnut qanittumik aamma siusinaartumik iliuuseqarneq

Pitsaaliuilluni suliat ilaqutariit tamarmik pitsaasumik siunissaqarnissaannut siuarsaataassapput, arlaannaalluunniit imigassamit aalakoornartortalimmit ajoquserneqassanani. Ilaqutariit imigassamut aalakoornartortalimmut tunngatillugu unammilligassaqareersut tapersorneqassapput. Tamanna ingerlatsiviit tamarmik akornanni pissaaq. Meeqqap inuunerani ullut siulliit 1000-t pingaarnarpaajupput.



10. Ilisimasaqarneq pissaaneruvoq

Imigassap aalakoornartortallip ajoqusiisumik sunnitai pillugit ilisimasat inuiaqatigiinnit pissarsiarineqarsinnaanerunissaat akuersarneqassaaq, imigassamik aalakoornartortalimmik atueriaatsip allanngortinnissaa angusinnaajumallugu. Innuttaasut imigassamik aalakoornartortalimmik atuneq pillugu paasissutissinneqarsimanermik tunngavilimmik aalajangernissaminut periarfissaqassapput.

SULINIUTEQARFISSAT 4: INASSUTEQAATIT 18-NIT



TUNNGAVIIT QULIT



1. Pegataatitsineq



2. Attaveqaqatigiinneq aamma ammasumik periuseqarneq



3. Suleqatigiinneq



4. Nakooqqutit aamma naleqartitat



5. Ilisimatusarnermit- aamma misilittakkanit tunngavik



6. Imigassaq aalakoornartortalik aamma kingunerlutsitsinerit imminnut ataqatigiipput



7. Meeqqap pisinnaatitaaffii



8. Oqaluttuarisaanermik paasinnineq



9. Ilaqutariinnut qanittumik aamma siusinaartumik iliuuseqarneq



10. Ilisimasaqarneq pissaaneruvoq

6. Suliniuteqarfissat aamma inassuteqaatit

Imigassaq aalakoornartortalik pillugu siunissami ukiunut arlalinnut politikkissaq suliniuteqarfissanit qitiusunit sisamanit, aamma taakkununga ilaasumik inassuteqaatinit 18-init tunngavilimmik, taakku ataatsimut katillugit imigassamik aalakoornartortalimmik atuineramik annikillisisussamik, aamma ajoqusernarnik imigassamit aalakoornaartortalimmit pissuteqartunik annikinnerulersitsisussamik, kiisalu meeqqat aamma inuusuttut peroriartornerminni toqqissisimanartumik aamma pitsaasunik atugaqarnissaannik siuarsaataasussamik nassuiarneqarnissaa inassutigineqarpoq. Suliniuteqarfissanik taakkuninga sisamanik ataqatigiissitsineq tassarpiaavoq imigassaq aalakoornartortalik pillugu politikkissap iluatsilluarnissaanut qitiusoq. Imigassamik aalakoornartortalimmik inuiaqatigiinni nakkutilliinermik pitsaanerusumik, innuttaasunut tamanut katsorsarneqarnissamik aamma ilaqutariit tapersorsorneqarnissaannik periarfissaqarfiusumik, tamanna ataqatigiissitsivoq. Tamatuma saniatigut ataatsimoorfiit imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsut, aamma imigassaq aalakoornartortalik pillugu innuttaasunut sukumiisumik paasisitsiniaanerit nakussassarneqassapput.

Suliniuteqarfissat taakku sisamat inuiaqatigiinni kulturitsinni nakooqqutivut naleqartitavullu ilanngullugit atortussanik uppersarsaasersorluakkanik WHO-meersunik isumaqarluartunik aamma inuiattut nukittuutut ataatsimoornermik pilersitsisunik ataatsimut katillutik pilersitsipput.

SULINIUTEQARFISSAQ 1: Ajoqusernerit pitsaaliorniarlugit imigassamik aalakoornartortalimmik nakkutilliineq annertunerusoq

Suliniuteqarfissaq siulleg, aamma kialluunniit imigassamit aalakoornartortalimmit ajoquserneqarnani siunissaanik qulakkeerinniffiusussamik alloriarfissaq pingaarnerpaaq tassaavoq, imigassap aalakoornartortalip assigiinngitsutigut pingasutigut inatsisiliunneqarneratigut aaqjissuussamik pitsaaliuinerup nakussassarneqarnissaa:

- a) Pissarsiarineqarsinnaaneramik killiliineq: Inassuteqaat 1-imiit 4-mut**
- b) Piseqqusaarisoqannginnissaa: Inassuteqaat 5-i**
- c) Akitigut- aamma akitsuutitigut suliaqarneq: Inassuteqaat 6-imiit 8-mut**

Suliassaqarfiit taakku pingasut iliuuseqarfigineqarnissaat WHO-p inassutigivaa, atuinerup tamakkiisumik isigalugu annikillisinneqarnissaanut aamma imigassamit aalakoornartortalimmit pissuteqartumik ajoqusernissanik pitsaaliuinerup siunnerfilimmik uppersaatissaqarlualutillu akilersinnaassuseqarmata (WHO, 2017b).

Suliassaqarfinni taakkunani pingasuni suliniutit aammattaaq peqqinnissaqarfimmik, politiinik aamma isumaginninnerup iluani pinasuurtumik artukkiinermik annikillitseqataasinnaapput, inuiaqatigiit ataatsimut isigalugit atuinerannik kiisalu aalakoorniutigalugu imertarnerup annertussusianik erngerluni annikillisisissammat.

PISSARSIARINEQARSINNAANERANIK KILLILIINEQ

INASSUTEQAAT 1: Imigassamik aalakoornartortalimmik kisermaassineq pisortanit ingerlanneqartoq eqqunneqarli

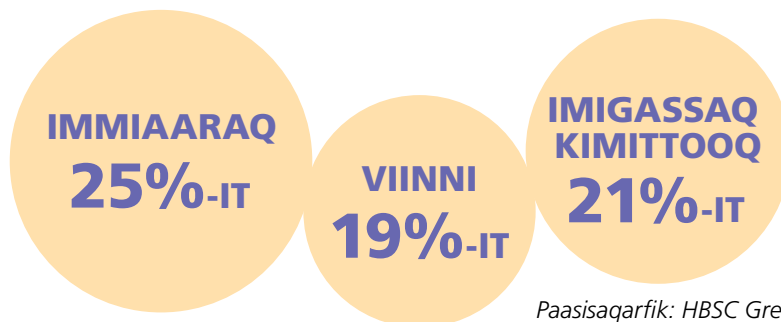
Imigassamik aalakoornartortalimmik kisermaassineq pisortanit ingerlanneqartoq, inuiaqatigiit peqqissusiannik isiginniffiulluartumik nakkutigineqartoq, eqqunneqarli.

Imigassamik aalakoornartortalimmik kisermaassineq ataatsimut isiginnilluni atortussiaavoq suliaasaqarfinnik pingasunik ilalik, WHO naapertorlugu imigassamit aalakoornartortalimmit ajoqusernissat pitsaaliornissaannik aamma ikilisinnissaannik suliaqarnermi akilersinnaaner-paajusoq. Taakku tassaapput pissarsiarineqarsinnaassuseq, piseqqusaarineq aamma akit/akitsuutit (WHO, 2025).

Tamanna tunngavigalugu inassutigineqarpoq:

- ♥ Imigassamik aalakoornartortalimmik kisermaassineq pisortanit ingerlanneqartoq eqqunneqassasoq, qularnaatsumik ilisimagatsigu (WHO, 2025) kisermaassineq pisortanit ingerlanneqartoq:
 - Sumiiffinni nioqquteqarfiit amerlassusiannik nalimmassaanikkut imigassap aalakoornartortallip pissarsiarineqarsinnaanerani sunniuteqarluartumik killiliisarmat.
 - Imigassap aalakoornartortallip qaqugu pisiarineqarsinnaanerani sunniuteqarluartumik killiliisarmat.
 - Imigassamik aalakoornartortalimmik pisinnaanermut ukiutigut killiliinerup eqqortinneqarnissaa qulakkeerneqartarmat.
- ♥ Atortulersuutitigut atortut aamma KNI Pilersuisumi kiffartuussinerit pioreersut atorluarneqassapput, imigassamik aalakoornartortalimmik tuniniaanermik ukiut tallimat iluini pisortatigoortumik kisimiilluni nioqquteqartartutut atuuffilerlugu allangortinneqarneratigut.
- ♥ Ukiut tallimat iluini ikaarsaarnermi niuertut namminersortut pioreersut imigassamik aalakoornartortalimmik tuniniaanerminnik ingerlatsiinnarnissaannik akuerineqassapput, imigassaq aalakoornartortalik nioqqutissanit allanit immikkoortillugu iliuuseqarnissamik atuutilersitsinissaq piumasaqaatigalugu.
- ♥ Kisermaassinermik eqqussineq peqqissaartumik misissueqqissaarnermik, piumasaqaatinik aamma kinguneqaataasussanik qulaajaanermik, tunngaveqassaaq.

**Atuartut 15-17-inik ukiullit imigassamik aalakoornartortalimmik
'ajornanngitsuarsuarmik' imaluunniit 'ajornanngitsumik'
pissarsisoqarsinnaanerani isumallit**



Paasisaqarfik: HBSC Greenland 2024

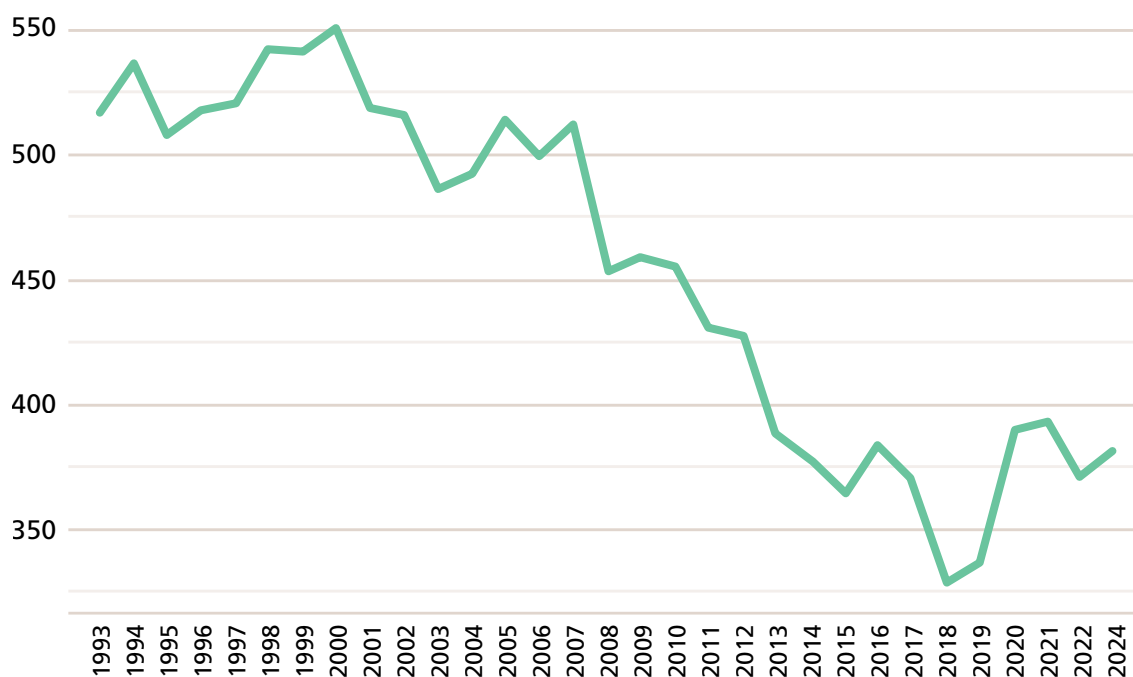
Imigassamik aalakoornartortalimmik pisortanit kisermaassilluni ingerlatsineq aqqutigalugu nioqquteqartarfinnik killilersuineq suliniuteqarfissap 1-ip ataani inassuteqaatit sinnerinut pingaaruteqarpoq.

Imigassaq aalakoornartortalik Kalaallit Nunaanni saqqumisorujussuuvog, aammalu amerlasuutigut ulluinnarni pisiassat akornannut inissinneqartarluni. Taamaattumik innuttaasut niuerniaraangamik imigassamit aalakoornartortalimmit sunnerneqarnissartik siunnerfilimmik pinaveersaartariaqarpaat. Imigassamilli aalakoornartortalimmik nioqquteqarneq nioqqutisaniit allanit ingalassimatinnissaanik 2017-2018-imi eqqussisoqarallarpoq, inuiaqatigiinni imigassamik aalakoornartortalimmik atuinerup annikillisinneqarnissaanik aqqissuussamik suliniutinut arlalinnut ilagitillugu. Piffissami tassani imigassamik aalakoornartortalimmik avataaniit eqqussuineq annikilleriarujussuuartoq takuneqarpoq, aammalu pisortat kisermaassinerat assingusumik, imaluunniit annertunerusumik sunniuteqassasoq naatsorsuutigineqarluni. Atortulersuutitigut pissutsit, aamma KNI Pilersuisup kiffartuussinera atuutereersut pisortat imigassamik aalakoornartortalimmik tamakkiisumik kisermaassilernissaannut toqqammaviusinnaalluarput.



Titartagaq: Trin 2,
Atuarfik Hans Lynge, Nuuk.

Imigassamik aalakoornartortalimmik pilersuineq, 1.000 literikkaartumik



Kalaallit Nunaat 2017-2018-imi imigassaq aalakoornartortalik pillugu politikkeqarpoq, ilaatigut imigassap aalakoornartortalip niuertarfinni nioqqutissanit allanit ingalassimatineqarnissaanik piumasaqaatitalimmik, aamma imigassap aalakoornartortalip piseqqusaarutigineqarnissaanik inerteqquteqarfiusumik. Piffissami tassani inatsisip atuuffiani imigassap aalakoornartortalip avataaniit eqqunneqartarnera annikilleriaateqartoq takuneqarpoq. Inatsisip paatsuugassaanngitsumik sunniuteqarneranut uppersarsaataannngilaq, kisianni sunniuteqarsimasoq ilimanaateqarpoq.

Paasisaqarfik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, <https://bank.stat.gl/ALDALK1>

Imigassamik aalakoornartortalimmik kisermaassinermut tunngatillugu nunani avannarlerni misilittakkat

Imigassamut aalakoornartortalimmut tunngatillugu pisortanit kisermaassineq Finlandimi, Islandimi, Sverige-mi aamma Savalimmiuni ilisimaneqarluarput, niuernikkut pissutsit apeqqutaatinnaannut sanilliullugu inuiaqatigiit peqqissuunissaasa eqqumaffigineqarnissaat apeqqutaatinnerullugu imigassamik aalakoornartortalimmik pisiniarneq nakkutigineqartumik aamma inooqataanikkut pissutsinik eqqumaffiginnilluni pinissaa qulakkeerneqarluni (WHO, 2025). Nunani taakkunani imigassamik aalakoornartortalimmik kisermaassineq imigassaq aalakoornartortalik pillugu ataatsimut isiginnilluni politikkip ilaatut pingaarutilimmik ukiorpassuarni inissisimavoq. Tassani imigassamut aalakoornartortalimmut tunngatillugu ileqqunik aamma imigassartoriaatsimik allanngineq iluatsinneqarsimavoq, taamaalilluni aalakoornutigalugu imigassartorneq aamma imigassanik kimittuunik atuineq imigassamik aalakoornartortalimmik kimikinnerusumik salliutitsinermik taarserneqarsimalluni (WHO, 2025).

Tamatuma saniatigut imigassamik aalakoornaartortalimmik kisermaassineq nunani avannarlerni pissarsiarineqarsinnaanerani killiliinermut, inuiaqatigiit peqqissusiannik siuarsaanermut, imigassamik aalakoornartortalimmik imernermi aarlerinaatit pillugit innuttaasut ilisimasaasa annertunerulersinneqarnerannut, aamma imigassamik aalakoornartortalimmik atuineri paasissutissinneqarluarsimalluni aamma inooqataanikkut eqqumaffiginnilluni

pissusilersuutitut pingaarutilimmik inissisimasimavoq. Assersuutigalugu imigassamik aalakoornartortalimmik pisortat kisermaassisut meeqqat aamma inuusuttut imigassamik aalakoornartortalimmik atuineranni aarlerinaatit pillugit angajoqqaanut ingerlatitseqqittarput, aamma angajoqqat imigassaq aalakoornartortalik pillugu meeqqaminnik aamma inuusutortaminnik qanoq oqaloqatigiissuteqarsinnaanerannik siunnersornissaat isumagisarlugu.

WHO naapertorlugu inuiaqatigiit peqqissusiat aallaavigilluinnarlugu nakkutilliinermik oqartussaqaarnissaq pingaaruteqarpoq. Savalimmiuni, Norgemi aamma Finlandimi imigassamik aalakoornartortalimmik pisortat kisermaassillutik ingerlatsineranni akisussaaffik aamma piginnittuuneq sundhedsministeriap ataani inissisimavoq, Sverige-mi Islandimilu finansministeriap ataani inissisimalluni.

Paasisaqarfik: WHO, 2025

IMIGASSAMIK AALAKOORNARTORTALIMMIK KISERMAASSINEQ

Imigassamik aalakoornartortalimmik kisermaassinikkut qulakkeerneqarsinnaavoq:

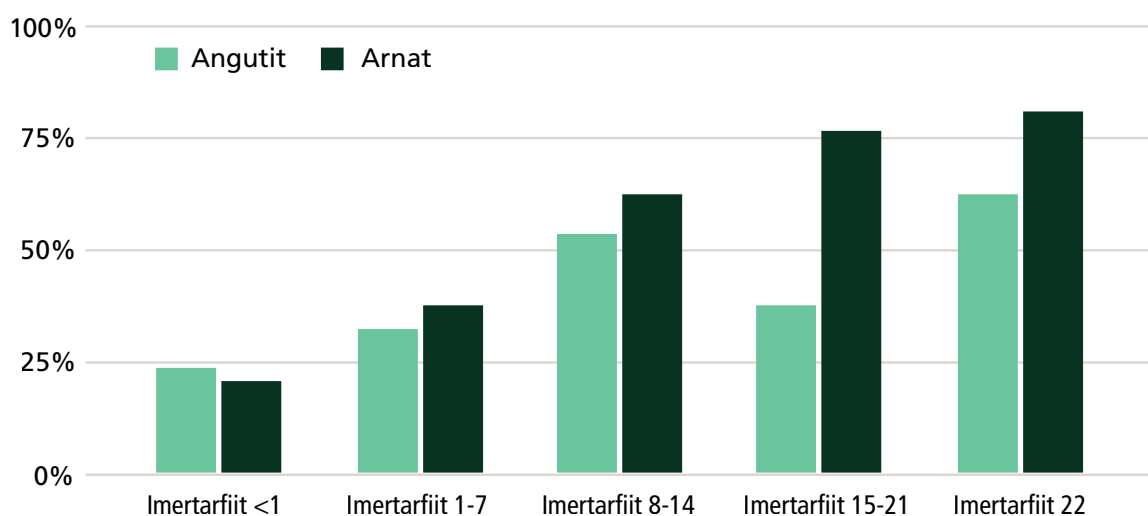
- Inuit ataasiakkaat allanit sunnersimaneqanngitsumik avatangiisilimmi imigassamik aalakoornartortalimmik pisinissaminnut kiffanngissuseqarlutik toqqaasinnaanissaat.
- Imigassamik aalakoornartortalimmik pisinissamut ukiutigut killiliussat atuutitinneqarnissaat.
- Imigassaq aalakoornartortalik niuertarfinni nioqqutissanit allanit immikkortinneqassasoq, taamalu ulluinnarni nioqqutissatut isigineqarnani.
- Tunisianit isertitat pisortanit pissarsiarineqassapput, taamaalillunilu pitsaaliuinnermut aamma katsorsaannermut atorneqarsinnaassallutik.
- Tunisinerit tamarmik nalunaarsorneqarsinnaassapput, killilersuisoqarsinnaassallunilu. Taamaalilluni tunianiaaq-qinnissaq siunertaralugu amerlasuunngorlugit pisinissaq pinngitsoortinneqarsinnaassalluni.
- Imigassamik aalakoornartortalimmik tuniniaanermik nakkutilliinissamut paasisutissat tunngavissat tutsuiginartut ineriartorteqqinneqassasut.
- Imigassamik aalakoornartortalimmik tuniniaanermik suliaqaarnissamut, kiisalu atuisunut paasisutissiinissamik sulisut sungiusarsimasuussasut.
- Inuiaqatigiit peqqissusiat eqqarsaatigalugu ammasarfiit aalajangersarneqassasut.
- Inuiaqatigiit peqqissusiat eqqarsaatigalugu nioqquteqartarfiit amerlassusiat aamma inissisimaffiat aalajangerneqassasut.
- Piseqqusaarinermut aamma akikilliliinissamut inerteqquteqarneq sunniuteqarluartumik atuutitinneqarsinnaasoq.
- Imigassaq aalakoornartortalik akikillillugu imaluunniit akikitsunnguamik tuniniarneqassanngitsoq.

Paasisaqarfik: WHO, 2025

Innuttaasut imigassamik aalakoornartortalimmik annertuumik atuisut amerlanersaat atuinnerminnik annikillitserusupput – pingaartumik arnat

Imigassamik aalakoornartortalimmik pisortat kisermaassinerat inassuteqaatit sinneri peqatigalugit innuttaasunut atuinnerminnik annikillitserusuttunut tapersiutaasinnaavoq, imigassaq aalakoornartortalik pillugu sulisunit sungiusarsimasunit siunnersorneqarnermik ilallugu imigassamik aalakoornartortalimmik pisinnermi sunnersimaneqanngitsumik tunngavissat qulakkeerneqarnerisigut.

Imigassartoriaatsiminnik allanngortitserusuttut



Inuusuttut 15+-inik ukiullit akornanni 2018-imi-19-imi Kalaallit Nunaanni Innuttaasut peqqissusiannik misissuineq. N=1232.

INASSUTEQAAT 2: Kommunini tamani suliassaqarfimmik ilisimasalinnik akuersissutinik tunniussinissamik aalajangiisartunik pilersitsisoqarli

Kommunini tamani suliassaqarfimmik ilisimasalinnik akuersissutinik tunniussinissamik aalajangiisartunik pilersitsisoqarli, inuiaqatigiit peqqissusiat aallaavigalugu suliaqartussanik.

Imigassamik aalakoornartortalimmik tuniniaanissamut akuersissutit maannakkut kommunini kommunalbestyrelsenit tunniunneqartarput. Suliassaqarfimmik ilisimasalinnik akuersissutinik tunniussinissamik aalajangiisartunik pilersitsinikkut pitsaaliuinerup sapinngisamik eqqarsaatigineqarnissaa, kiisalu sumiiffimmi pissutsit aallaavigalugit toqqissisimatitsinissaq qulakkeerneqarsinnaavoq. Suliassaqarfimmi ilisimasallit akuersissutinik tunniussinissamik aalajangiisartut innuttaasut peqqissuunissaat salliutillugu sulissapput.

Suliassaqarfimmik ilisimasallit akuersissutinik tunniussinissamik aalajangiisartut akuersissutinik tunniunneqarsimasunik nakkutilliinnermik suliassaq isumagissavaat. Tassunga ilanngullugu akuersissutinik arsaarinninnermik kinguneqartitsineq.

INASSUTEQAAT 3: Imigassamik aalakoornartortalimmik tuniniaanermut aamma sassaalliinermut piffissat killilerneqarlik

Imigassanik aalakoornartortalinnik tamanik tuniniaanermut piffissarititaasut erngerlugit killilerneqarlik, aammalu sassaalliisarnermut piffissaliussat misiligu-taasumik killilerneqarnissaat eqqunneqarluni.

Nioqquteqarnermut- aamma sassaalliinermut piffissaliussat sivikillineqarnerisigut imigassap aalakoornartortalip pissarsiarineqarsinnaanerata killilerneqarnera inuiaqatigiinni imigassamik aalakoornartortalimmik atuinerup aamma ajoqusernarnerit ikilisinnissaannut akilersinnaassu-seqarnerat WHO-p atortussaataasa pingaarnarpaat ilagivaat (WHO, 2017b).

Nunat tamalaat akornanni misilittakkat takutippaat, nioqquteqarnermut ulluliussanik killilii-nerit, aamma unnuami kingusissukkut sassaalliinissamik killiliinerit imigassamik aalakoornar-tortalimmik pissuteqartumik ajoqusernarnerit (Wilkinson et al., 2016; Nepal et al., 2020) aamma imigassamut aalakoornartortalimmut atassutilimmik toqusoqartarnera (Strumbry et al., 2024) erngertumik aamma ingerlaavartumik ikilinerinik kinguneqartartoq. Taamaattumik politiit, peqqinnissaqarfiup aamma isumaginninnermik suliallit sapaatit akunnerisa naanerini aamma unnuakkut kingusissukkut imigassamik aalakoornartortalimmik pissuteqartumik suliassarpassuaqalernissaannik oqilisaanneqartarput.

Ilisimatusarnerup takutippaa, ullormik ataatsimik tuniniaaneruneq innutaasunut ataasiak-kaanut agguataarlugu atuinerit (Sherk et al., 2018), pinerluttuliornerit (Grönqvist og Niknami 2014; Heaton 2012) aamma imigassamut aalakoornartortalimmut attuumassutilimmik ajoqusernerit (Middleton et al. 2010) amerlanerulertarnerannut attuumassuteqartartoq.

Tamanna tunngavigalugu inassutigineqarpoq:

Nioqquteqartarfiit nioqquteqartarnermut piffissaliussat erngerlutik ima killilissagaat:

- ♥ Imigassanik aalakoornartortalinnik tuniniaaneq ataasinngornermiit tallimanngornermut nal. 10.00-imiit 20.00-imut pisinnaassaaq.
- ♥ Imigassanik aalakoornartortalinnik tuniniaaneq arfininngornermi, sapaammi aamma nalliuttuni kiisalu meeqqat ulluanni ulloq 1. juuni pisassanngilaq.

Sassaalliisarfiit:

- ♥ Inatsit atuuttoq attatiinnassagaat.
- ♥ Meeqqat ulluanni ulloq 1. juuni imigassamik aalakoornartortalimmik sassaalliinissap inerteqqutigineqarneranik eqqussinissaq.

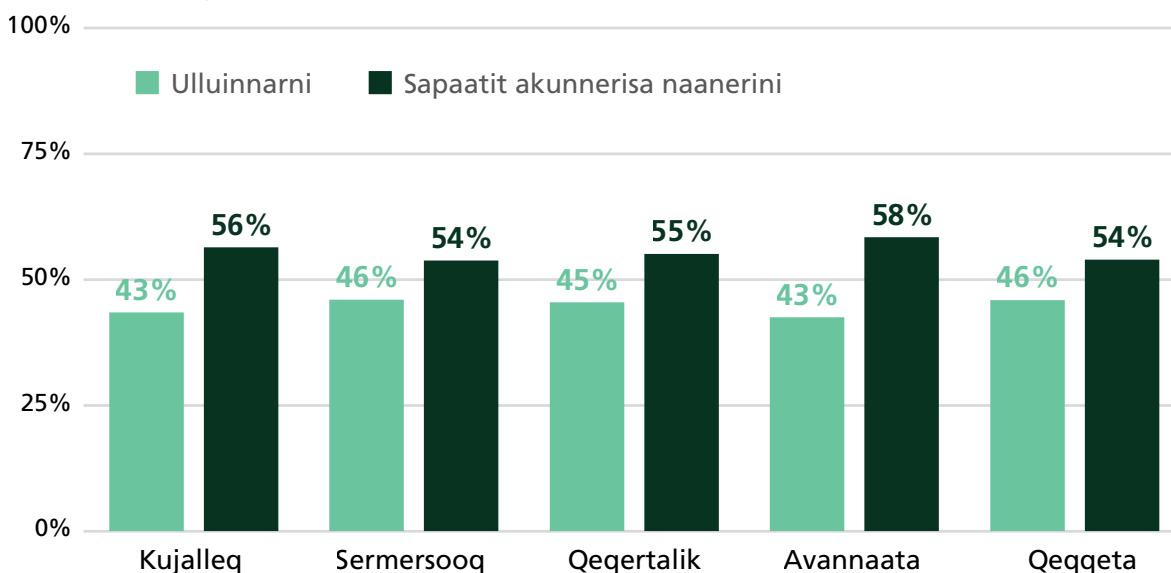
Sassaalliinissamut piffissaliussanut misiligummik killiliineq eqqunneqassaaq, sunniutai qanimut nakkutigalugit:

- ♥ Sassaalliinissamut piffissaliussanik misiligummik killiliineq kommunimi suliassaqaarfimmi ilisimasalinnit akuersissutinik tunniussinissamik aalajangiisartunit eqqunneqarsinnaassaaq (tak. inassuteqaat 2), taakku inissinneqareerpata.
- ♥ Sassaalliisarnermut piffissaliussanik misiligummik killiliineri nakuusernikkut aamma angerlarsimaffinni eqqissiviilliornikkut, aamma kinguaassiuutitigut innarliinikkut sunniutai qanimut nakkutigineqassapput.
- ♥ Piffisami misileraaffiusumi meeqqat aamma inuusuttut toqqissisimanissaat qulakkeerniarlugu erngertumik aamma suliassaqaarfiit assigiinngitsut akornanni sumiiffinni upalungaarsimasussanik aallartitsisoqartassaaq.

Piffissanut ammasarfinnut tunngatillugu isumaliutersuutit

Pisut imigassamut aalakoornartortalimmut attuumassutillit politiit ullumikkut sulinerannut annertuumik ilaapput. Pisut sapaatip akunnera naallugu nalunaarutigineqartut katinneranni affai sinnerlugit tallimangornerup unnukkuaniit sapaammi ullaap tungaanut pisarput. Aalakoorniutigalugu imigassamik aalakoornartortalimmik imertarneq amerlanertigut sapaatip akunnerata naanerani, aamma pingaartumik akileraarutinit utertoortut, imaluunniit feriepengenik tunniussisoqarnerani, aamma unnukkut kingusissukkut pisarmata aalakoorniutigalugu imigassamik aalakoornartortalimmik imernissaq aamma tamanna pissutigalugu ajoqusernerit ikilisinniarlugit piffissani taakkunani imigassamik aalakoornartortalimmik pisisinnaanerup killilerneqarnissaa pisariaqarpoq. Tamanna nioqquteqartarfinnit imigassamik aalakoornartortalimmik ataasinngornermiit tallimangornermut tuniniaanerup killilerneqarneratigut pissaaq.

Ulluinnarni aamma sapaatit akunnerisa naanerini nalunaarutiginninnerit tamakekerlugit amerlassusiat



Paasisaqarfik: Paasisutissat Kalaallit Nunaanni Politiineersut: Angerlarsimaffinni eqqissiviilliornernik, imminut toqunnissamik sioorasaarutinit- aamma toqoriaraluarnernik kiisalu nakuusernik januaarimi aamma aggustimi nalunaarutiginninnerit. Procentinngortinnerini takutinneqarput ukiuni 2021-2023-mi nalunaarutiginninnerit amerlassusiisa agguaqatigiissinnerat. N: Kujalleq: 636, Sermersooq: 2469, Qeqertalik: 476, Avannaata: 813, Qeqqata: 687

Imigassamut aalakoornartortalimmut attuumassutilimmik politiinut nalunaarutiginnittarnerit amerlanersaat sapaatit akunnerisa naanerini tallimangornermiit sapaatip ullaavata tungaanut pisarput. Nakuusernernik, eqqissiviilliornernik aamma kinguaassiuutitigut innarliinernik pisut amerlanersaat angerlarsimaffinni pisarput, politiillu naapertorlugit tamakku angerlarsimaffinni nuannannernut atatillugu pisarput – pingaartumik sassaalliisarfiit matoreernerisa kingorna. Nunanit arlalinnit allanit misilittakkat uppersaataissaqarluartut tunngavigalugit WHO-p siunnersuutigivaa, sassaallisarnermut piffissaliussat tallimangornermi aamma arfininngornermi nal. 01-ip tungaanut iluaqutaasumik Kalaallit Nunaata killileqqissinnaagai. Taamaaliornikkut sassaalliisarfiit matunnginnerini imigassamik aalakoornartortalimmik imerneq annikillisinniarlugu.

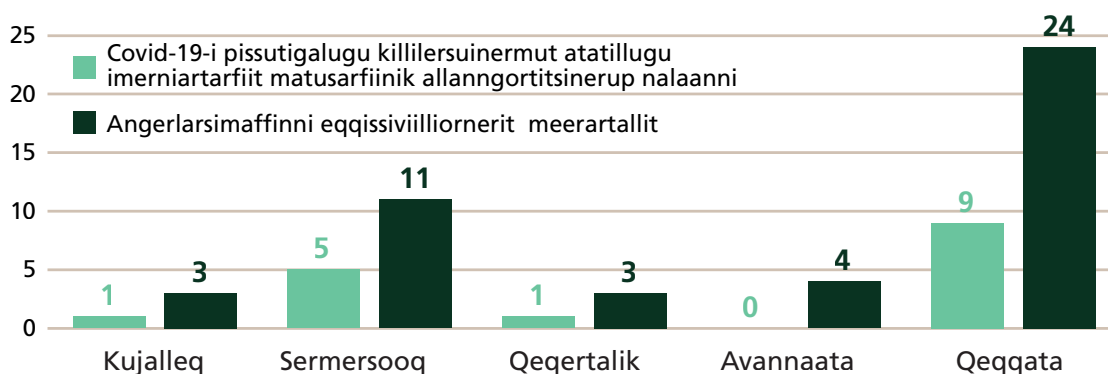
Massakkuugallartorli sassaalliisarfiit matujaanerusarnissaasa kingunerisaanik angerlarsimaffinni nakuusernerit, angerlarsimaffinni eqqissiviilliornerit aamma kinguaassiuutitigut innarliisarnerit amerlaneruleratarsinnaanerit politiit, isumaginninnikkut oqartussat aamma meeqqanut suliniaqatigiiffiit tungaanninngaanniit annertuumik ernumassutigineqarpoq. Taamalu meeqqat pitsaanngitsumik aamma toqqissisimanangitsumik inissisimalissallutik.

Tamanna tunngavigalugu WHO-p inassutigivaa, sassaalliinissamut piffissaliussanik tallimangornermi aamma arfininngornermi nal. 01-ip tungaanut sumiiffinni misiligummik ingerlatisoqassasoq. Misileraanerit taamaattut meeqqat aamma inuusuttut toqqissisimanissaat qulakkeerniarlugu erngertumik aamma suliassaqarfiit assigiinngitsut akornanni upalungaarsimasussanik aallartitsinermik ilaqartinneqassapput. Misileraanerup nalaani angerlarsimaffinni nakuusernerit, angerlarsimaffinni eqqissiviilliornerit aamma kinguaassiuutitigut innarliisarnerit sukumiisumik nakkutigineqassapput, tamatumalu kingorna sassaalliisarnermut piffissaliussanut nuna tamakkerlugu politikkit sumiiffinni ilisimalikkanit tunngavilimmik ilusilersorneqarluni.

Imerniartarfiit 2021-mi januaarimi matoqqapput, Covid-19-i pissutigalugu ulloq 12/1-imiit 24/1-mut killilersuisoqarnera pissutigalugu. Piffissami tassani kommunini tamani angerlarsimaffinni meerartalinni eqqissiviillioertitsinerit ikinnerupput (takussutissiami angerlarsimaffinni meerartalinni eqqissiviillioertitsinertut takutinneqartoq) ukiup tulliani januaarimi piffissamut taassumunnga sanilliullugu.

Misilittakkat taakku isumaqalersitsipput nioqquteqarnerup ulluinnarni pisussatut, aamma tallimangornermi arfininngornermilu sassaalliisarnerit sivikinnerusussatut killilerneqarnerat angerlarsimaffinni eqqissiviilliornermik ikilisisinnaassasut, kisianni sassaalliisarnermut piffissaliussat killilernissaannut tunngatillugu sumiiffinni misilittakkanik arlaqarnerusunik pisariaqartitsisoqarpoq, meeqqat toqqissisimanissaat immikkut eqqarsaatigalugu angerlarsimaffinni nakuusernerit aamma eqqissiviilliornerit, kiisalu kinguaassiuutitigut innarliisarnerit amerleriaateqannginnissaat qulakkeerniarlugu.

2022-mut sanilliullugu 2021-mi januaarimi covid-19-i pissutigalugu killilersuinerup nalaani imerniartarfiit matusarfiinik allanngortitsinerup nalaani pisunik nalunaarutiginninnerit, amerlasuutigut imigassamut aalakoornartortalimmut attuumassuteqartut, amerlassusiat



Nalunaarutiginninnerit suussusii tulluuttumi taaneqartut ilanngunneqarput: Angerlarsimaffinni eqqissiviilliornerit, meerartaqarlutillu meerartaqanngitsut, 'aalakoortut', 'aqqusinermi eqqissiviillioertitsisut, 'inuk kissaatigineqanngitsaq' aamma nakuuserneq, piffissani 12/1- 24/01 2021 aamma 11/1-16/1 2022. Qeqqata Kommunianut tunngatillugu piffissaq tassaavoq 2022 11/1-23/1 2022.

INASSUTEQAAT 4: Ukiunik killiliineq 21-nik ukiulinnut qaffanneqarli, taannalu atuutitillugu

Imigassamik aalaakoornartortalimmik pisinissamut, tuniniaanissamut aamma sassaalliinissamut ukiutigut killiliussaq 21-nik ukiulinnut qaffanneqarli, taannalu atuutitillugu.

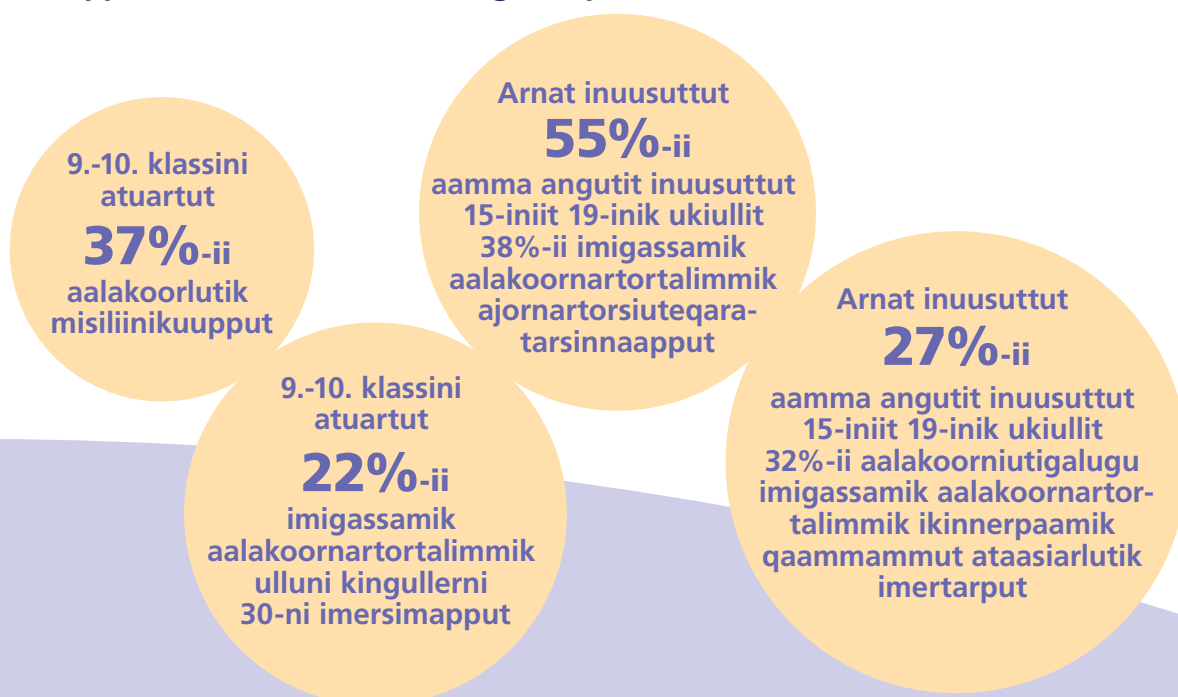
Inuusuttut imigassamik aalaakoornartortalimmik misileqqaarnerisa qanga pinera qanoq annertutigisumik, aamma qanoq akulikitsigisumik imigassamik aalaakoornartortalimmik imertarnerannut pingaaruteqarpoq. Inuusuttut imigassamik aalaakoornartortalimmik atuullutik aallartinnerat kingusinnerutillugu atuinerisa naammaannartuunissaa aamma aalaakoornutigalugu pinissaata annikinnerunissaa ilimanaateqarnerussaaq (Aiken et al., 2018).

Ukiutigut killiliussap qaffanneqarneratigut ataatsimoortunit tatineqarnermit, inooqataanikut ileqqunit aamma nioqquteqartarnerup pissaanerani sunnerneqarnissaa annikillissavarput, taamaaliornikkullu inuusuttut imigassamut aalaakoornartortalimmut tunngatillugu sunnersimaneqannginnerusumik nammineq aalajangersinnaanerani aamma paasissutissineqarluni toqqaasinnaanerat siuarsarlugu.

Taamaattumik inassutigineqarpoq:

- ♥ 21-t inorlugit ukioqaruit imigassamik aalaakoornartortalimmik pisinnaanerpit inerteqqutinngortinneqarneratigut imigassamut aalaakoornartortalimmut ukiutigut killiliussaq 21-inik ukiulinnut qaffallugu.
- ♥ Inunnut 21-t inorlugit ukiulinnut imigassamik aalaakoornartortalimmik tuniniaasinnaaneq imaluunniit sassaalliisinaaneeq inerteqqutinngortillugu.
- ♥ Ukiutigut killiliussap eqqortinneqarnera qulakkeerniarlugu pisinermi, tuniniaanermi aamma sassaalliinermi kinaassutsimik upernarsaat atuuttoq atorlugu ukiut uppersarneqassapput.

Meeqqat, inuusuttut aamma imigassaq aalaakoornartortalik



Paasisaqarfik: HBSC Greenland 2024 aamma 2018-imi Kalaallit Nunaanni Innuttaasut peqqissusiannik misissuineq.

Imigassamik aalakoornartortalimmik imernissamut ukiutigut killiliussamik qaffaaneq sunniuteqarluartartoq tutsuiginarluartumik uppersaatissaqarpoq. Misissuisimanernik 135-inik misissuinerimi imigassamik aalakoornartortalimmik pisinissamut aamma imernissamut ukiutigut killiussamik qaffaaneq inuusuttut imigassamik aalakoornartortalimmik imertariaasiannik allannguinnissamut periutsini sunniuteqarnerpaat ilagigaat, tassunga ilanngullugu aalakoornutigalugu imerneq aamma inuusuttut akornanni ajornartorsiutinut attumassutilinnut tunngatillugu (Wagenaar og Toomey 2002). Ilisimatusarnerup aamma takutippaa, ukiutigut killiliussamik qaffaaneq angallannikkut ajoqusernertut attuumassutilinnik, inusuttut pinerlutarnerannik aamma imminut toquttut amerlassusiannik ikilisitsisartoq (CCSA, 2017). Ukiutigut killiliussamik appaasoqaraangat assinganik inuusuttut akornanni imigassamik aalakoornartortalimmik atuineq aamma imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuterneq qaffariaateqartartoq takuneqartarluni. Maluginiassalluguli pingaaruteqarpoq, ukiutigut killiliussamik qaffaanerup iluaqutissartaasa angunissaannut sunniuteqarluartumik atuutinneqarnissaanik pisariaqartitsiffiussammat.

PISEQQUSAARUTEQARTOQASSANNGILAQ

INASSUTEQAAT 5: Piseqqusaaruteqarnissamik inerteqquteqarneq eqqunneqarli

Imigassamik aalakoornartortalimmik piseqqusaaruteqarnissamik inerteqquteqarneq ingerlaannartumik atuutilersumik eqqunneqarli.

Imigassamik aalakoornartortalimmik nittarsaassinerit pingaartumik inuusuttut imigassamik aalakoornartortalimmik imernissaannik sunnertarpai, tamanna inuusuttut imigassamik aalakoornartortalimmik misileeqqaarnissaannut sunniuteqartarpoq, aamma inuusuttut akornanni imigassamik aalakoornartortalimmik aallerinaatilimmik imeriaaseqarnissamut siuarsaataasarluni (Jernigan et al, 2017). Taamaattumik imigassamik aalakoornartortalimmik piseqqusaaruteqarnissamik inerteqquteqarneq imigassamut aalakoornartortalimmut tunngatillugu sunnersimaneqanngitsumik tunngavissanik qulakkeerinninnissamut atortussaavoq pingaarutalik - pingaartumik inuusuttunut tunngatillugu.

WHO-p europami nunani ilaasortaasa akornanni 28%-it tv-kkut, tusagassiuutitigut naqitatigut aamma nioqquteqartarfinni imigassamik aalakoornartortalimmik piseqqusaaruteqarnissaq tamakkiisumik inerteqqutaalersinnikkuaat (WHO Europe, 2020).

Tamanna tunngavigalugu inassutigineqarpoq:

- ♥ Imigassamik aalakoornartortalinnik ussasaaruteqarnissaq, allagartalersuinissaq takoqqusaaruteqarnissaq sunaluunnit inerteqqutigilluinnarneqassasoq.
- ♥ Inerteqquteqarneq atuisup imigassamut aalakoornartortalimmut paarlaassinnaasaanik nalunaaqutsiinernik, ilisarnaasiinernik imaluunniit allatut ilisarnaasiinernik taarsiullugu atuinnikkut sanioqqutaarneqassanngilaq.

- ♥ Imigassanik aalakoornartortalinnik akeqanngitsumik agguaassineq suli inerteqqutaassaaq.
- ♥ Piseqqusaaruteqarnissamut inerteqquteqarnermi nunani allani tusagassiuutit ilanngunneqanngillat.
- ♥ Ilutigitillugu qulakkeerneqassaaq, piseqqusaaruteqarnissamik inerteqquteqarnerup malinneqarnerata nakkutigineqarnissaa, unioqqutitsisoqarnerani erseqqisumik aamma sukkasuumik kinguneqartitsisarnikkut.
- ♥ Inerteqquteqarnermi aamma nakkutilliinermi onlinekkut piseqqusaarutit aamma ilaatinneqarnissaat pingaaruteqarpoq, aamma onlinekkut piseqqusaaruteqarnermik inerteqquteqarnermi periusissiasanik ineriartortitsinissaq immikkut eqqumaffigineqassalluni.

Inassuteqaatit suliassaqarfiup iluani siusinnerusukkut inatsisip oqaasertaasa assigivai, taa-maattumillu allaffissornikkut isumalluutininik annertuunik atuinnikkaluarluni ingerlaannar-tumik atuutilersumik atuutilerseqqinneqarsinnaassallutik.

Inuup imigassamik aalakoornartortalimmik pisinissaminik imernissaminillu pisinnaatitaaffe-qarlunilu kiffaanngissuseqarnera peerneqassasoq inassuteqaammik siunertarineqanngilaq, akerlianilli toqqaanerup taassuma takoqqusaarutinit sunnerneqarluni pinnginnissaa qulak-keerniarneqarluni. Europami imigassamik aalakoornartortalimmik nioqqutissiorneq nunar-suaq tamakkerlugu annertunerpaat ilaanniippoq. Piseqqusaaruteqarnermit sunnerneqarnis-saq ungasinngitsukkut qaffariaateqangaatsiarpoq, imigassamik aalakoornartortalimmik nioqqutissiortut piseqqusaaruteqarnerminnik annertunerulersitsillutik ingerlatsiuarmata. Imigassap aalakoornartortallip annertuumik piseqqusaarutigineqartarnera pissutigalugu imigassaq aalakoornartortalik ulluinnarni tamanut saqqumisorujussuuvoq, aamma meeqqat inuusuttunullu. Nunami maani imigassamik aalakoornartortalimmik piseqqusaaruteqar-nissamik inerteqquteqarneq innuttaasut tamarmik, pingaartumilli meeqqat aamma inuusut-tut ussaassaarutinit sunnerneqarnissaannik killilliinissamut periusiuvoq akilersinnaassusilik (WHO, 2017b).

Kalaallit Nunaat 2017-2018-imi imigassamut aalakoornartortalimmut inatsiseqarpoq, imigas-sap aalakoornartortallip pisiniarfinni pisiassanit allanit ingalassimatinneqarnissaannik piu-masaqaatitalimmik, aamma imigassap aalakoornartortallip piseqqusaarutigineqarnissaanik inerteqquteqarnermik ilalimmik. Piffissami tassani, inatsisip atuunnerani, imigassamik aalakoornartortalimmik avataaniit eqqussuinerup annikilleriaateqarnera takuneqarpoq. Pissarsiarineqarsinnaanerata allannguiffigineqarnera ataatsimut isigalugu atuinnermut sukka-suumik sunnuteqassasoq assigaa. Imigassamilli aalakoornartortalimmik avataaniit eqqussui-nermut tunngatillugu pissutsit assigiinngitsut apeqqutaataassapput.

AKITIGUT- AAMMA AKITSUUTIGUT SULIAQARNEQ

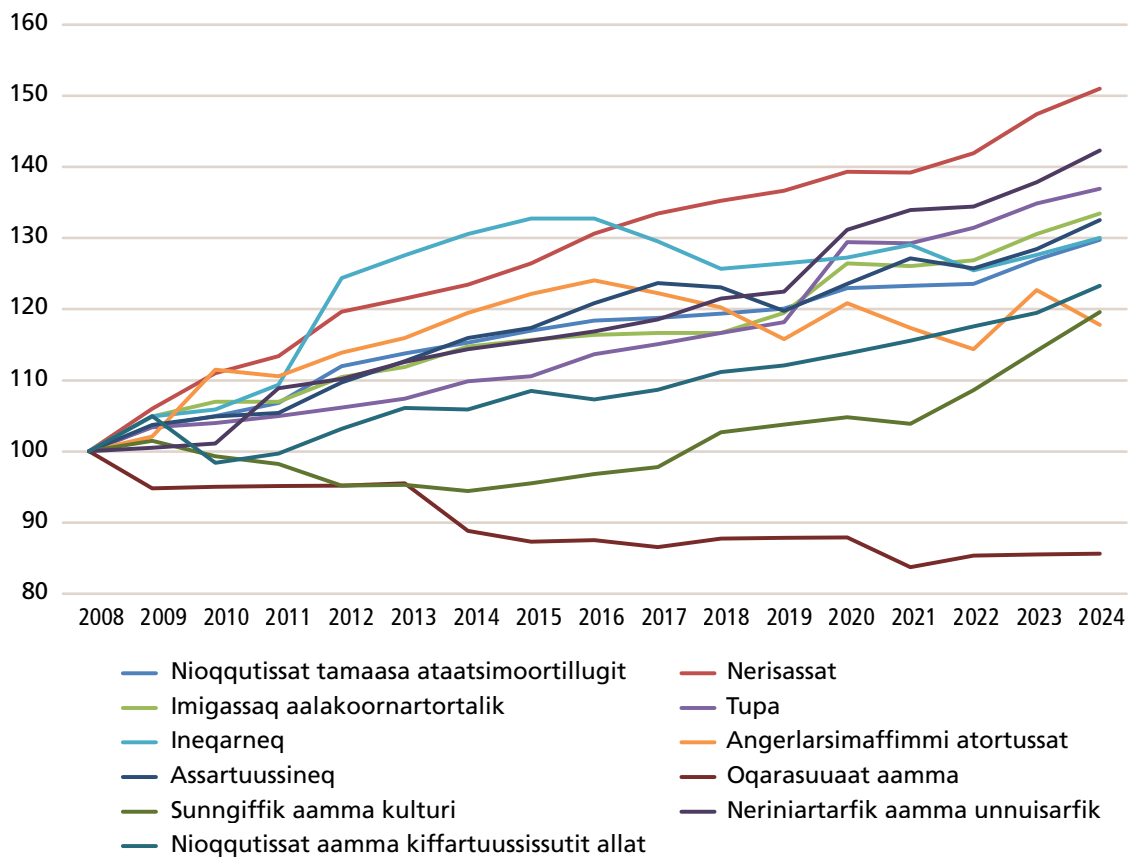
Inassuteqaatit akinik aallussiffiusut

Akinut tunngatillugu inassuteqaatit assigiinngitsut pingasut ataani saqqummiunneqarput. Imigassamik aalakoornartortalimmik atuinerup annikillisinnissaanut akitigut akuliuffiginninnerit akilersinnaanerpaatut WHO-mit isigineqarput (WHO, 2017b). Imigassap aalakoornartortallip akia qaffakkaangat pisisinnaaneq appariaateqartarpoq, tamannalu pisiniartarnerup aamma atuinerup annikinnerulerneranik nassataqartarpoq. Akileraarutit, aamma akinut tunngasut allat, soorlu ataatsimut isigalugu akitsuinerit aamma akitigut minnerpaaffiliinerit aqutitigalugit imigassap aalakoornartortallip akianik qaffaaneq imigassaq aalakoornartortalik pissutigalugu ajoqusernernik pinngitsoortitsisinnaavoq, inuiaqatigiit ataatsimut isigalugit atuinerisa aamma aalakoorniutigalugu imigassartortarnerisa annikillisinneqartarnera pissutigalugu. Tamatuma saniatigut inuusuttut imigassamik aalakoornartortalimmik misileeqqaarnissaat kinguartinneqartarpoq, aamma pisut ilaanni allaat inuusuttut akornanni imigassamik aalakoornartortalimmik atuisalernissaq pinngitsoortinneqartarluni (WHO, 2023; Babor et al., 2023a).

Imigassamut aalakoornartortalimmut akit qaffasinnerusut inuusuttut imigassamik aalakoornartortalimmik misileeqqaarnissaannut kinguarsaataasarpog, aamma ataatsimut isigalugu inuiaqatigiinni tamani atuineq aamma aalakoorniutigalugu imigassartortarneq annikillisittarlugu.

Kalaallit Nunaanni inuuniarnikkut aningaasartuutit qaffasereerput, taamaattumillu aamma akinik allannguinerit suulluunniit qanimut nakkutigineqassapput, ilaqutariinni inuuniarnikkut atukkat ajornerulinnginnissaat qulakkeerniarlugu. Inersimasut nerisassanut aamma atisassanut taarsiullugu imigassamik aalakoornartortalimmik pisineranni meeqqat atugaat eqqumafigineqassapput. Inuuniarnikkut atukkanik qanimut nakkutilliineq Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, kiisalu Innuttaasut peqqissusianik misissuineq, Peqqissutsimik Naalakkersuisoqarfimmit ukiut sisamat missaat qaangiukkaangata ingerlanneqartartoq, kiisalu HBSC Greenland, meeqqat atuartut akornanni ukiut marlukkaarlugit ingerlanneqartartoq ilaatigut aqutitigalugit pisinnaavoq. Nakkutilliinermut tassunga paasissutissanut tunngaviit pitsanngorsarniarlugit innuttaasut peqqissusiannik misissuisarnerit akulikinnerulersinnaanerit eqqarsaatigineqarsinnaavoq.

Akiitsuusisarnerup qaffassisussia aningaasat naleerukkiartornerat tunngavigalugu ukiumoorumik massakut nutarterneqarneq ajorput, tamannalu aaqqissuussamik pitsaaliuinerup piffissap sivilisunerup ingerlanerani sunniuteqarneranik annikillisitsisarpoq. Aamma nioqutissanut allanut sanilliullugu imigassap aalakoornartortallip akia apeqqaatainneqarneq ajorpoq. Assersuutigalugu imigassaq aalakoornartortalik tupamut sanilliullugu akikinnerarsuanngornikuuvoq. Tamanna takussutissiami ataaniittumi takuneqarsinnaavoq. Tassani aamma takuneqarsinnaavoq, nerisassat akii nioqutissanut allanut sanilliullugit qaffasissut.



Takussutissiami takuneqarsinnaavoq, nioqqutissanut assigiinngitsunut tunngatillugu 2008-miit 2024-mut aningaasartuutit ineriartornerat.

Paasisaqarfik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik.

INASSUTEQAAT 6: Akikinnerpaaffiliinissaq siunertaralugu akinik misissuineq

Imigassanik aalakoornartortalinnik tamanik akikinnerpaaffiliinissaq siunertaralugu sassaalliisarfinit aamma nioqquteqartartunit tuniniarneqartunut tamanut tunngatillugu akinik misissuineq ingerlanneqarli.

Imigassamut aalakoornartortalimmut ataatsimut akikinnerpaaffiliineq isumaqarpoq, imigassamut aalakoornartortalimmut ataatsimut akikinnerpaaffiliinermik aalajangersaasoqarsimasoq. Tamanna isumaqarpoq, imigassaq aalakoornartortalik sunaluunniit akikinnerpaaffigitinneqartumit akikinnerusumik tuniniarneqarsinnaanngitsoq, taamaattumillu akikitsuararsuarmik tuniniaanissaq pisinnaanani, assersuutigalugu pingasut marluttut akilerlugit pisialugit, imaluunniit Happy Hour.

Akikinnerpaaffiliineq taamaattoq naleqquttumik aalajangersarsinnaajumallugu inassutigineqarpoq:

- ♥ Akigititat qaffasissusiannik paasissutissiisinnaasumik akinik misissuineramik ingerlatsisoqassasoq.
- ♥ Akinik misissuinermi nioqqutissianut akikinnerpaanut, aamma taamatut imigassat suulluunniit ataasiakkaarlugit akimikkut piumaneqarnerpaanut tunngatillugu Kalaallit Nunaanni massakkut akit agguataarnerat misissorneqassaaq.
- ♥ Akinik misissuinermi aammattaaq pisisinnaassutsimut tunngatillugu nunat tamalaat akornanni ilisimatusarnikkut paasisat ilanngunneqassapput.

INASSUTEQAAT 7: Akinik nakkutilliineq

Nioqqutissanut allanut sanilliullugu imigassap aalakoornartortallip akii eqeersimaartumik nakkutigineqarlik.

- ♥ Imigassap aalakoornartortallip nioqqutissiatut nioqqutissanut allanut sanilliullugu piffissap sivilisinerusup ingerlanerani akikinnerulinnginnissaa qulakkeerniarlugu imigassap aalakoornartortallip nioqqutissianut allanut sanilliullugu akii eqeersimaartumik nakkutigineqassasut inassutigineqarpoq (tassa imaappoq, ataatsimut isigalugu atuisut agguaqatigiissillugu atuinerannik uuttortaariaaseq aamma tupat) kiisalu tamanna tunngavigalugu akinik aamma akitsuutiniq nalimmassaaneq.

INASSUTEQAAT 8: Akitsuutiniq ukiumoortumik nalimmassaasarneq eqqunneqarli

Imigassamut aalakoornartortalimmut akitsuutit ukiumoortumik nalimmassarneqartarnissaat eqqunneqarli.

- ♥ Akitsuutit nalingi attatiinnarniarlugit imigassamut aalakoornartortalimmut akitsuutit, aningaasat naleerukkiartornerat aallaavigalugu, ukiumoortumik nalimmassarneqartarnissaat inassutigineqarpoq.
- ♥ Tassunga tunngatillugu inassutigineqarpoq, akitsuummik massakkut atuuttumut akigititaq ataasiartumik qaffanneqassasoq, imigassamut aalakoornartortalimmut akitsuummik kingullermik 2019-imi nalimmassaaneq killigalugu aningaasat naleerukkiartornerat eqqarsaatigalugu.

Nunap karsiata imigassamut aalakoornartortalimmut akitsuutiniq iluanaarutaasa ilaat pisor-tat imigassamik aalakoornartortalimmiq kisermaassineramik ingerlatsinerannut, peqqissut-simik siuarsaanermut aamma pitsaaliuinermut atorneqarnissaannik aalajangersaanissaq WHO-mit inassutigineqarpoq. Maannakkuugallartorli tamanna Kalaallit Nunaanni aningaasatigut missingersuusiortarnermut inatsisip aqqissuunneranut tunngaviusumik tunngavinnut akerliuvoq.

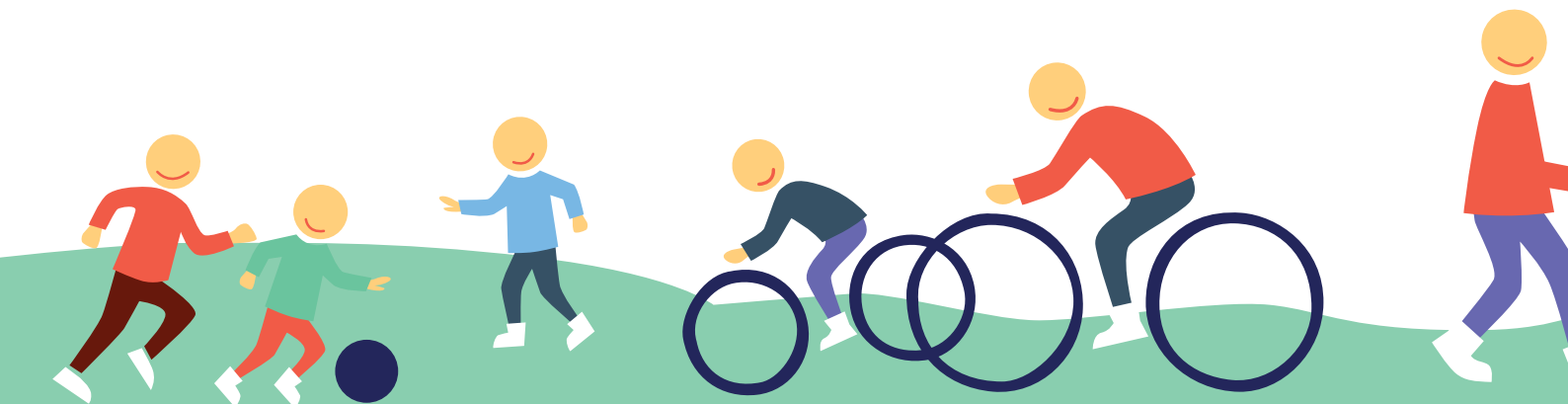
SULINIUTEQARFISSAQ 2: Innuttaasunut tamanut katsorsarneqarnissamik aamma ilaqutariinnik tapersersuinissamik periarfissaqartitsinissaq

INASSUTEQAAT 9: Ilaqutariinnut tamanut ilaqutariinnik tapersersuineq – pingaartumik meeqqap ulluini siullerni 1000-ni

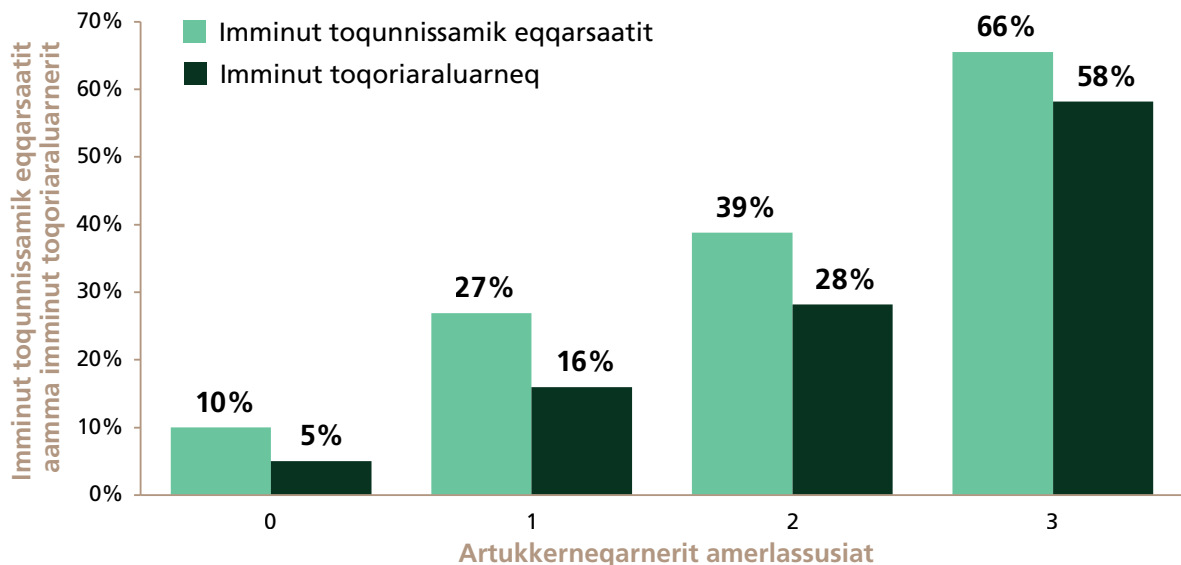
Ilaqutariinnut tamanut ilaqutariinnik tapersersuisoqassaaq - pingaartumik meeqqap ulluini siullerni 1000-ni.

- ♥ Meeqqap ulluisa siulliit 1000-t iluini ilaqutariinnut tamanut siusissukkut tapersersuineq, siunnersuineq aamma aalajangersimasunik suliniuteqarneq isumalluutit pisariaqartinneqartut atorlugit salliutinneqassasoq inassutigineqarpoq, kommuninit aamma peqqinnissaqarfimmit ataatsimut isiginnilluni aamma suliassaqarfiit assigiinngitsut akornannit tapersersuineranut, siunnersuineranut aamma aalajangersimasunik suliniuteqarnermut periuseqarnissaq qulakkeerniarlugu.
- ♥ Pingaaruteqarluinnartut inassutigineqarpoq, kommuninit aamma peqqinnissaqarfimmit tapersersuineq, siunnersuineq aamma aalajangersimasunik suliniuteqarneq ataatsimut isiginninnermik periuseqarluni ataqatigiissarneqassasoq, taamaaliornikkut ilaqutariit tamarmik sapinngisamik pitsaanerpaamik tapersersorneqarnissaat, aamma meeqqat kikkulluunniit imigassamit aalakoornartortalimmit ajoquserneqannginnissaat qulakkeerlugu.
- ♥ Kommunini aamma peqqinnissaqarfimmi salliutitsilluni suliniuteqarneq paasissutissat uttortarneqarsinnaasut atorlugit qanimut malinnaaffigineqassaaq, meeqqat kikkulluunniit imigassamit aalakoornartortalimmit ajoquserneqannginnissaat anguniarlugu ilaqutariit tamarmik tapersersorneqarnissamik pisariaqartitaminnik pissarsinissaat qulakkeerniarlugu.

Meeqqap kialluunniit ullui siulliit 1000-t meeqqap inuunerata sinnerani peqqissusianut aamma atugarissaarneranut tunngaviliisuusarput. Ulluni taakkunanani 1000-ni timi aamma eqqarsartaaseq, qarasaq aamma uummat meeqqami ilusinikkiartortarpoq, taamaattumillu inersimasut imigassamik aalakoornartortalimmik atuinerannit toqqaannartumik imaluunniit toqqaannanngitsumik ajoquserneqarnissap aarlerinaataa asuliunngilluinnarluni (WHO, 2020; Centre for Community Child Health, 2016; Centers for Disease Control and Prevention, 2024).



Pisunit sakkortuunit kingunerlutsitsisunit ajoqusiinerit, meeraanermi ukiukitsuulluni meeqqanut misigitinneqartartut, amerlasuutigit iluarsineqarsinnaanngingajavittarput – tamannalu inuiaqatigiinnut aamma ilaqtariinnut ataasiakkaanut akisoorujussuusarpoq. Meeraanermi misigisanit kingunerlutsitsinerit meeqqanut aamma inuusuttunut qanoq sunniuteqartarnersut pillugu assersuut imaannaanngitsorujussuaq tassaavoq, imigassaq aalakoornartortalik pissutigalugu ajornartorsiutit, nakuusertarnerup aamma angerlarsimaffimmi meeraaffigisami innarliisarnert aamma inuusuttut akornanni imminut toqoriaraluarnert akornanni ataqaatiittoqarnera.



Meeraanermi artukkerneqarsimanerit amerlassusiannut atatillugu imminut toqunnissamik eqqarsaatit aamma imminut toqoriaraluarnert. Peqataasut 15-iniit 34-nik ukiullit. 2018-imi Kalaallit Nunaanni Innuttaasut peqqissusiannik misissuineq. N=437-439.

Taamaattumik qaqugukkut meeqqat tamarmik aallaaqqaataaniit pitsaasumik aamma peqqinnartumik inuuneqarnissaminut pitsaanerpaamik periarfissaqarnissaannik inuiaqatigiittut qulakkeerinnessinnaanitsinnut ullut siulliit 1000-t immikkut inissisimapput. Assinganik inuiaqatigiittut meeraanermi pisut kingunerlitsisut pinissaasa pitsaaliornissaannut aamma meeqqat taama amerlatigit angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarnissaasa pitsaaliornissaannut akilersinnaanerpaamik aningaasaliiffigisassatsitullut siulliit 1000-t inissisimapput (Valentine & Katz, 2007).



Ilaqutariinnut massakkut tapersersuisarnermut tunngasoq

Peqqinnissaqarfimmit ilaqutariinnut tapersersuineq piusoq, pingaartumik ernissusiortunit aamma peqqissaasunit meeralerisunit tunniunneqartartoq, ilaqutariit tamarmik anguneqar-nissaannik siunertaqarpoq, kisianni tapersersuineq ilaqutariinnut qanoq amerlatigisunut annguttarnersoq pillugu uppersarsaatissanik pissarsiarineqarsinnaasunik soqanngilaq. Aamma meeqqat ilaqutariillu peqqissusiannik aamma atugarissaarnerannik pitsanngoriartitseqataanersoq.

Assinganik kommunit pingaarutilimmik inissisimapput, ilaqutariinnut ikiortariaqalersinnaa-sutut inissisimasunut isumaginninnikkut tapersersuinissaminnik akisussaaffeqarlutillu oqar-tussaaffeqarnertik pissutigalugu, assersuutigalugu anaanaq/meeraq -angerlarsimaffik aamma angerlarsimaffimmut pulaarlutik ikiuuttartut aqqutigalugit. Tassani aamma taperser-suineq ilaqutariinnut tapersersorneqarnissaminnik pisariaqartitsisunut tamanut annguttar-nersoq, aamma suliniutit ilaqutariit inuuniarminni atugaannik qanoq pitsanngoriartitsitigisar-nersut pillugit uppersarsaatissanik pissarsiarineqarsinnaasunik soqanngilaq.

INASSUTEQAAT 10: Misissuineq, sivikitsumik akuliuffiginninneq aamma katsorsarneqarnissamik innersuussineq

Misissuineq, sivikitsumik akuliuffiginninneq aamma peqqinnissaqarfimmi aamma isumaginninnermut tunngasutigut katsorsarneqarnissamik innersuussisarneq eqqunneqarli.

Innuttaasut amerlasuut peqqinnissaqarfimmut aamma kommunimut ukiup ataatsip ingerla-nerani attaveqartarput. Taamaattumik peqqinnissaqarfik pingaarneq aamma kommunini isumaginninnermut tunngasunik suliallit innuttaasunut siammasissumik misissuinnermik, sivikitsumik akuliuffiginninnermik aamma katsorsarneqarnissamik innersuussinissamut qulakkeerinninnissamut pingaarutilimmik inissisimapput, taanna innuttaasut imigassamik aalakoornartortalimmik ilisimasaqalernissaannut aamma katsorsarneqarnissamik periarfis-saannik annertunerulersitsinissamut atorsinnaalluartumik atortussaalluni.

Tamanna tunngavigalugu inassutigineqarpoq:

- ♥ Misissuineq, sivikitsumik akuliuffiginninneq aamma peqqinnissaqarfimmi aamma isumaginninnermut tunngasutigut katsorsarneqarnissamik innersuussineq eqqunneqassasoq.
- ♥ Misissuinnermut, sivikitsumik akuliuffiginninnermut aamma imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqarnermut katsorsarneqarnissamik innersuussinissamut malittarisassanik ineriartortitsinissaq Allorfiup akisussaaffigissagaa.

Sivikitsumik akuliuffiginninneq ima paasineqassaaq, innuttaasup aamma suliassaqarfimmi suliallip akornanni pitsaaliuilluni sivikitsumik oqaloqatigiinneq, assersuutigalugu peqqinnissa-qarfimmi nakorsiarnermut atatillugu, imaluunniit kommunimi oqaloqateqarnermi pisinnaal-luni. Oqaloqatigiinneq tunngaviummik kajumilersitsiniarnermik tunngavilimmik oqaloqati-ginneriaatsimit aallaaveqarpoq.

Misissuinnermut, sivikitsumik akuliuffiginninnermut aamma katsorsarneqarnissamut periarfis-saqarnissaq WHO SAFER-initiativianut (WHO, 2018b) ilagitillugu inassutigineqarpoq.

SAFER-initiativi WHO-mit 2018-imit atulersinneqarpoq, imigassamut aalakoornartortalimmut atassutilimmik ajoqusertarnerit nunarsuaq tamakkerlugu ikilisinnaarlugit. SAFER imigassamut aalakoornartortalimmut attuumassutilimmik ajoqusertarnerit ikilisinneqarnissaannut akuliuffiginninnernut akilersinnaassuseqarnerpaanut tallimanut tunngasuuvog.

INASSUTEQAAT 11: Kingunerlutsitsineq- aamma imigassaq aalakoornartortalik pillugu katsorsarneqarsinnaaneq aamma paasisitsiniaaneq nakussassarneqarlik

Kingunerlutsitsineq- aamma imigassaq aalakoornartortalik pillugu katsorsarneqarsinnaaneq aamma paasisitsiniaaneq nakussassarneqarlik.

Imigassap aalakoornartortalip aamma kingunerlutsitsinerit akornanni erseqqissumik ataqatigiittoqarpoq. Kingunerlutsitsinerit taakku amerlasuunut meeraanermi siusissukkut misigitinneqarsimasuusarput. Taamaattumik inassutigineqarpoq:

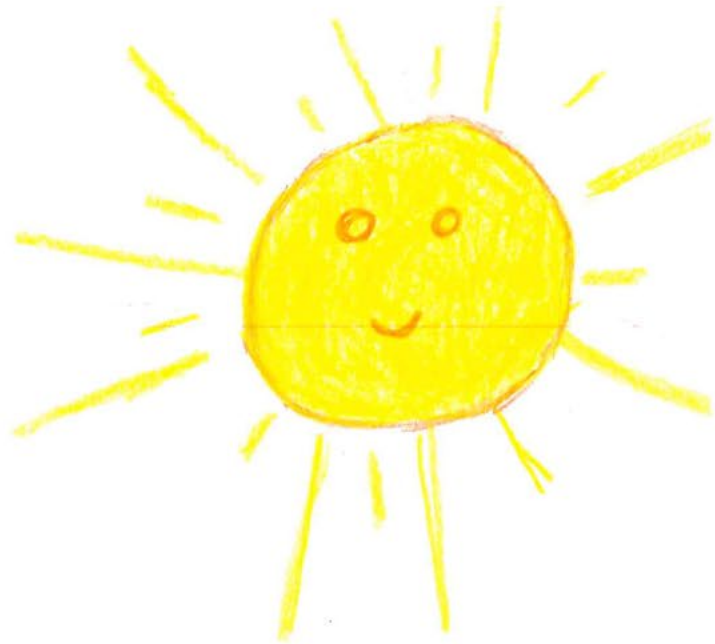
- ♥ Imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqarneq, taamatut aamma pinngitsuuisinnaajunnaarnerup qaangerniarnissaanut kingunerlutsitsinerimut tunuliaqutaasut pillugit, kiisalu kingunerlutsitsinerit aamma pinngitsuuisinnaajunnaarnernit kinguaariinniit kinguaariinnut ingerlaqqinnissaat pitsaaliorlugit katsorsarneqarsinnaaneq qulakkeerneqassasoq.
- ♥ Tamanna katsorsarneqarnissamik neqeroorutiniq assigiinngitsunik, inunnut assigiinngitsunut siunnerfilinnik, tassunga ilanngullugu meeqqanut aamma inuusuttunut sulii salliutitsinikkut aamma ineriartortitsinikkut ingerlanneqassaaq.
- ♥ Allorfiup pinngitsuuisinnaajunnaarnermik ammasumik katsorsaanissamik neqeroorutaa, kiisalu Nuna Tamakkerlugu Tarnikkut Piginnaanngorsaavik Siunnersuisarfillu-mit neqeroorutit attatiinnarneqarlik.
- ♥ Siunnersuinerimik- aamma katsorsaanermik neqeroorutit atorineqarsinnaasut pillugit innuttaasunut, sumiiffinni aamma nuna tamakkerlugu, paasisitsiniaaneq salliutinneqarli.
- ♥ Kalaallit kulturianni nakooqqutit aamma naleqartitat eqqumaffigalugit sulisoqassasoq. Tassunga ilanngullugit pinngortitaq, ilaquuttat aamma ataatsimoorfiit peqqissutsimut aamma atugarissaarnermut pingaarutaat.

Maannakkuugallartoq katsorsartinnissamut periarfissat pingaarnertut Allorfik aqqutigalugu pisinnaapput. Allorfiulli inuusuttunik, aamma innuttaasunik ikiortariaqalersinnaasunik aallusinissamik anguniagaqarnera angallannikkut killilersuutinit, sulisut nikerarnerujussuannit aamma arlalitsigut katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsinernit unammilligassaqartitsivoq. Innuttaasunut sammisumik katsorsarneqarnissamik periarfissaqarnermik suliaqarneq katsorsarneqarnerup inernerisa pitsanngoriaateqartinnissaannut, aamma imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqarnermit ullumikkut sunnersimaneqartut tapersornissaannut pingaaruteqarpoq.

Nuna Tamakkerlugu Tarnikkut Piginnaanngorsaavik Siunnersuisarfillu ineriartortinneqarpoq, 2025-mi ammartussatut naatsorsuutigineqarluni, tamannalu innuttaasut peqqissarnissamik aamma siunnersorneqarnissamik periarfissaannik nakussassaataassaaq.



Titartagaq: 6.x,
Tasiilami Alivarpí, Tasiilaq.



SULINIUTEQARFISSAQ 3: Ataatsimoorfiit nukittuut imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsut

INASSUTEQAAT 12: Ilaqutariinnut sammisassaqartitsisarnerit aamma naapittarfiit imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsut

Illoqarfinni aamma nunaqarfinni tamani ilaqutariinnut sammisassaqartitsinernik aamma naapittarfinnik periarfissaqarnissaq nakussassarneqassaa.

Kialluunniit imigassamit aalakoornartortalimmit siunissami ajoquserneqannginnissaanik anguniagaq angusinnaajumallugu imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsumik ilaqutariinnut toqqagassaqartitsinissamik periarfissaqartitsinissaq pingaaruteqarpoq. Taamaattumik inassutigineqarpoq:

- ♥ Illoqarfinni aamma nunaqarfinni tamani qaammammut ataasiarluni imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsumik sammisassaqartitsisarnerit, aamma ikinnerpaamik qaammammut ataasiarluni naapeqatigiissitsisarnerit ingerlanneqartarnissaat qulakkeerneqassasoq.
- ♥ Sammisassaqartitsinernit aamma naapeqatigiissitsinernit kinguaariit akornanni ilaqutariinnik tamanik peqataatitsiffiussapput, aamma sumiiffinni nakooqqutinit aamma naleqartitanit tunngaveqassallutik.
- ♥ Inassuteqaat taanna nuna tamakkerlugu tapersorneqassaaq, peqqissutsimik siuarsaalluni sulianut aningaasaliissutit amerlineqarnerisigut, aamma qinnuteqarnissap pisariitsuunissaata qulakkeerneqarneratigut.

Inassuteqaat taanna kommuninit innuttaasunut qanittunit pingaarnertut kivinniarneqartussaassaaq. Nuna tamakkerlugu tapersersuinnissaq anguniarlugu sumiiffinni meeqqanut, inuusuttunut aamma ilaqutariinnut ataatsimoorfinnik peqqinnartunik aamma peqataatitsiffiusunik siunertalimmik sammisassaqartitsinernut aamma suliniutinut tapersersuilluni peqqissutsimik siuarsaanermut amerlanerusunik aningaasaliinnissaq inassutigineqarpoq. Inuuneritta Puljemut ullumikkut aningaasanik ukiumut ataasiarluni qinnuteqartoqarsinnaavoq, inassutigineqarpoq qinnuteqaatit ingerlaavartumik nassiunneqarsinnaaneriniq ammaassisoqassasoq.

Aammattaaq aningaasat aalajangersimasumik annertussusillit qaffanneqassasut inassutigineqarpoq, innuttaasut, peqatigiiffiit, atuarfiit, pitsaaliuinnermut ataatsimiititaliat aamma kommunit ukiumut ataasiarlutik Sapaatip Akunneranut 18-imut atatillugu aaqquissuussinernit, meeqqanut, inuusuttunut aamma ilaqutariinnut ataatsimoorfinnik peqqinnartunik siuarsaatasut, ingerlanneqarnerannut atatillugu qinnuteqarfigisinnaasaat.

Ataatsimoorfiit nukittuut aamma ilaqqut Kalaallit Nunaanni peqqissutsimut aamma atugarrisaanermut tunngaviupput. Ajoqusernerit imigassamit aalakoornartortalimmit peqquteqartut ataatsimoorfimmik nukillaarsaataasarput, aammalu amerlasuutigit meeqqat inuusuttullu akiliisuusarlutik. Sammisassaqartitsinernit aamma pisoqartitsinernit imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsut arlaqarnerusut imigassap aalakoornartortalip innuttaasut avatangiisaanni sunniuteqanngitsup pilersinnissaanut alloriarnermut pingaaruteqarpoq, taamaaliornikkullu imigassamit aalakoornartortalimmit ajoqusernerit inuiaqatigiinni tamani ikilisillugit.

INASSUTEQAAT 13: Meeqqanut aamma inuusuttunut sammisassaqtitsisarnert aamma naapittarfiit imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsut

Illoqarfinni aamma nunaqarfinni tamani meeqqanut aamma inuusuttunut sammisassaqtitsinernik aamma naapittarfinnik periarfissaqarnissaq nakussassarneqassaaq.

Meeqqat inuusuttullu amerlasuut ullumikkut allanik toqqagassaaleqinertik pissutigalugu ataatsimoorfiit imigassamik aalakoornartortalimmik qitiutitsiffiusut katersuuffigisarpaat. QAMANI-ataatsimeersuarnermi, 2024-mi novembarimi pisumi, inuusuttunit erseqqissumik inassutigineqartoq tassaavoq, inuusuttut ataatsimoorfinni imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsuni naapeqatigiissinnaanernik periarfissaqarnissaasa qulakkeerneqarnissaat. Taamaattumik inassutigineqarpoq:

- ♥ Illoqarfinni aamma nunaqarfinni tamani aalajangersimasumik sapaatip akunneranut ataasiarluni imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsumik, aamma ikinnerpaamik ataasiarluni imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsumik naapeqatigiissitsisarnert inersimasunik toqqissimatitsisussanik ilalerlugit ingerlanneqartarnissaat qulakkeerneqassasoq.
- ♥ Inuusuttut klubbiini sulineq nakussassarneqarlunilu tapersersorneqassasoq.
- ♥ Sammisassaqtitsinert sumiiffinni nakooqqutinit aamma naleqartitanit iluaqutaasumik tungaveqarsinnaapput. Sammisassaqtitsinert taamaattut soorlu tassaasinnaapput tusarnaartitsinert, festivalit, kulturikkut sammisaqarnert, timersornikkut pisoqartitsinert il.il.
- ♥ Inassuteqaat taanna nuna tamakkerlugu tapersersorneqassaaq, peqqissutsumik siuarsaalluni sulianut aningaasaliissutit amerlineqarnerisigut. Siunissami kialluunniit imigassamit aalakoornartortalimmit ajoquserneqannginnissaanik anguniagaq angusinnaajumallugu imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsumik meeqqanut aamma inuusuttunut allanik toqqagassaqaarnissaq pingaaruteqarpoq.

Inassuteqaat 13-i assigalugu inassuteqaat taanna pingaarnertut kommuninit kivinriarneqartussaassaaq. Nuna tamakkerlugu tapersersuinissaq anguniarlugu meeqqanut, inuusuttunut aamma ilaqutariinnut ataatsimoorfinnik peqqinnartunik siuarsaataasumik suliniutinut tapersersuinermik siunertalinnut Inuuneritta Puljemut amerlanerusunik aningaasaliinissaq inassutigineqarpoq.

Aammattaaq aningaasat aalajangersimasumik annertussusillit qaffanneqassasut inassutigineqarpoq, kommunini pitsaaliuinnermut siunnersortit ukiumut ataasiarlutik Sapaatip Akunneranut 18-imut atatillugu aqqissuussinert, meeqqanut, inuusuttunut aamma ilaqutariinnut ataatsimoorfinnik peqqinnartunik siuarsaataasut, ingerlanneqarnerannut atatillugu qinnuteqarfigisinnaasaat.

INASSUTEQAAT 14: Meeqqat atuarfiini aamma inuusuttut ilinniarfiini ataatsimoorfiit imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsut

Meeqqat atuarfiini aamma inuusuttut ilinniarfiini ataatsimoorfiit imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsut nakussassarneqarlik.

Peqqinnartumik ileqqoqarluni inuuneqarnissamut periarfissaq angerlarsimaffimmi, aamma meeqqat inuusuttullu qanimut avatangiisaanni toqqammavinnit aamma aaqqissuussaanerit sunnerneqartarpoq. Meeqqat aamma inuusuttut ataatsimoorfinnit peqataaffigisaminnit pingaarnertut sunnerneqartarput. Ataatsimoorfik imigassamik aalakoornartortalimmik qitiutitsiffiuppat meeqqap imaluunniit inuusuttup avataani inissisimanissaa ajornakusoor-torujussuussaaq. Taamaattumik meeqqat aamma inuusuttut atuarnernup nalaani, aamma inuusuttunut ilinniarfinniinnerminni ataatsimoorfinnik peqqinnartunik aamma peqataatitsif-fiusunik qulakkeerinniffigineqarnissaat pingaaruteqarpoq.

Tamanna tunngavigalugu inassutigineqarpoq:

- ♥ Kommunini tamani meeqqat atuarfiini 5. klassiniit ukiumoortumik angajoqqaat isumaqatigiissutaannik eqqussisoqassasoq. Isumaqatigiissutit meeqqat meeqqat atuarfianni atuarnermik ingerlanerani imigassamik aalakoornartortalimmik tupamillu, aamma aanngajaarniutitik allanik ingalassimanninnissaannik angajoqqaat ataatsimoorlutik qanoq tapersersuisinnaanissaannik immikkut tunngassuteqassapput. Isumaqatigiissutit inuusuttut peqqissusiannut aamma atugarissaarnerannut tunngasutigut angajoqqaat nukittuumik ataatsimoorinnissaannut iluaqutaassapput.
- ♥ Inuusuttut ilinniarfiinik imigassamik aalakoornartortalimmik imigassartorfiunngitsunik ukiunik pingasunik sivisussusilimmik eqqussiartuuarneq. Aaqqissuussinerit ingerlanneqartut tamarmik peqataasunut tamanut imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqartariaqanngillat. Ikaarsaarneq sumiiffinni suliarineqassaaq, taamaaliornikkut piginnittuuneq qulakkeerneqassammat, aamma atuartut angajoqqaallu peqataatillugit pissalluni.

Angajoqqaat isumaqatigiissutaasa aamma inuusuttut ilinniarfii imigassamik aalakoornartor-talimmik ilaqanngitsut imigassamik aalakoornartortaqaanngitsumik avatangiiseqarnerup erseqqissisinnissaa qulakkiissavaat, aamma akisussaaffik inuusuttunut ataasiakkaanut, imaluunniit taassuma angajoqqaavinut tunniunnagu. Ataatsimoorfinnut peqqinnartunut aamma peqataatitsiffiusunut siuarsaataassaaq, peqataanermi inuusuttup imigassamik aalakoornartortalimmik imerusunnera imaluunniit imerusunnginnera apeqqutaassanatik (Rod et al., 2023).

Angajoqqaat isumaqatigiissusiortarnerat kommunit ilaanni pitsaasumik misilittagaqarfigine-qareerpoq, aamma taakku ingerlanneqarnissaannut atortussat www.paarisa.gl-imiipput. Aammattaaq inuusuttut ilinniarfiini arlalinni ilinniarfiup iluani politikkinik aamma suliniutitik suliaqartoqalereerpoq, ilinniartunut peqqinnartumik aamma akisussaassulimmik avatangiise-qarnissamik tapersersuutaasussamik. Suliap pitsaasup sumiiffinni arlalinni ingerlanneqareer-sup ingerlateqqinneqarnissaa Inassuteqaat 14-imi taperserneqarpoq.

SULINIUTEQARFISSAQ 4: Imigassaq aalakoornartortalik pillugu innuttaasunut sukumiisumik paasisutissiineq

INASSUTEQAAT 15: Imigassani aalakoornartortalinni allagartalersuutit peqqissutsimut tunngasunik paasisutissartallit

Imigassat aalakoornartortalit puuinut mianersoqqussutinik nalunaaqutsersuineq eqqunneqarli (nipitittakkat).

Imigassamik aalakoornartortalimmik imernerup kingunerisinnaasai pillugit innuttaasut ilisimasani pissarsinissaminnut pisinnaatitaaffeqarput, tamanna imigassaq aalakoornartortalik pillugu paasisutissinneqareerluni aalajangernissamut tunngaviusussaammat. Imigassamik aalakoornartortalimmik nalunaaqutsersuinissaq suliniutitut sunniuteqarluartutut WHO-p inassutigivaa, tamanna imigassamik aalakoornartortalimmik imernerup peqqissutsimut aamma inooqataanikkut sunniutigisinnaasai pillugit innuttaasunut paasisutissiissutaasinnaammat (WHO, 2021a).

Taamaattumik inassutigineqarpoq:

- ♥ Imigassat aalakoornartortalit puuini mianersoqqussutinik (nipitittakkanik) nalunaaqutsersuineq ingerlaannartumik atuutilersumik eqqunneqassasoq, imigassamik aalakoornartortalimmik imernermi ajoqusersinnaanermik paasisutissiisumik, soorlu tamanna tupani atorneqartoq ilisimagipput.
- ♥ Mianersoqqussummik nalunaaqutsersuinermit imigassamik aalakoornartortalimmik imernermut attuumassutilimmik ajoqusersinnaanerit erseqqissumik nalunaarneqassapput.
- ♥ Mianersoqqussutinik nalunaaqutsersuinerit sammisat, aarlerinartoqarneranik eqqumaffigineqarpiangitsut, immikkut sammineqartariaqarput, soorlu imigassap aalakoornartortalip aamma kræftip akornanni ataqtigiiittoqarnera.
- ♥ Mianersoqqussutinik nalunaaqutsersuinermit atuutilersitsineq inatsisip atortussanngortinneqarnerata kingorna ukiup ataatsip iluani pisariaqarpoq.

Ilisimatusarnerup takutippaa, imigassani aalakoornartortalinni mianersoqqusilluni nalunaaqutsersuutit ersarissut, nutartikkat aamma peqqissuseq pillugu immikkut paasisutissartallit imigassamik aalakoornartortalimmik imernerup aarlerinaataanik eqqumaffiginninnerulernissamut atortuusinnaasoq sunniuteqarluartoq. Tupat assigalugit tusagassiuutinit- aamma inuiaqatigiit peqqissusiat pillugu paasisitsiniaanernit sunniuteqarnerusinnaallutik (WHO, 2021a). Ilisimatusarnerup ilimanarsisippaa, mianersoqqusilluni nalunaaqutsersuutit inuit ataasiakkaat imigassamik aalakoornartortalimmik imertariaasiannut sunniuteqartartoq, soorlu pinermi ataatsimi imigassamik aalakoornartortalimmik imernikinnerulerlunilu imigassamik aalakoornartortalimmik akuttunerusumik imertalerluni (Stafford et al., 2017; WHO, 2021a). Mianersoqqussummik nalunaaqutsersuinerit imigassaq aalakoornartortalik pillugu politikkikkut suliniutinik aamma ingerlatitseqqiinerit allanik ilalerlugu sunniuteqarluarne-rusarput (WHO, 2021a).

Tamanna imigassamut aalakoornartortalimmut tunngatillugu Kalaallit Nunaanni siusinnerusukkut atorineqarnikuunngilaq, kisiannili tupamik pitsaaliuinermit atortutut ilisimaneqarluni, inooqataanikkut ileqqunut, peqqinnikkut ajoqusersinnaanerup eqqumaffiginerunissaanut aamma atuinerup annikinnerulersinnissaanut sunniinialuni atorineqartarluni (Hammond, 2011).

INASSUTEQAAT 16: Paasisitsiniutinik ineriartortitsineq

Paasisitsiniutinik ilisimatusarnermit tunngavilinnik assigiinngitsunut siunnerfilinnik ineriartortitsineq.

Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutaani tikkuarneqarpoq, inuiaqatigiinni assigiinngitsunut siunnerfilimmik paasisitsiniaanissamik qulakkeerinninnissamik akissusaaffik erseqqissumik inissinneqanngitsoq. Tamanna imigassamik aalakoornartortalimmik imernermit aarlerinaatit pillugit paasisutissiisarnerup ullumikkut amigaateqarneranik kinguneqarpoq. Innuttaasut imigassamut aalakoornartortalimmut tunngatillugu paasisutissinneqareerlutik aalajangersinnaanissaat angusinnaajumallugu ilisimasalik pissarsinissaminut pisinnaatitaaffeqarput.

Taamaattumik inassutigineqarpoq:

- ♥ Imigassamut aalakoornartortalimmut tunngatillugu ajoqusernarnut aamma inuiaqatigiit ileqqusa allanngortinnissaannut tunngatitsinissaq siunertaralugu paasisitsiniutinik ilisimatusarnikkut tunngavilinnik assigiinngitsunut siunnerfilinnik ineriartortitsinissaq qulakkeerneqassasoq.
- ♥ Suliassaq assersuutigalugu Allorfimmut, pinngitsuuisinnaajunnaarnermik ilisimasaqarfimmut, inissinneqarsinnaavoq, taanna suliassaqarfimmi suliallit naleqquttut suleqatigalugit suliassamik kivitsisinnaassalluni.
- ♥ Ineriartortitsilluni suliap ingerlanneqarnissaanut aningaasaliisoqassasoq.

INASSUTEQAAT 17: Inassuteqaatinik ingerlatitseqqinnissamut aningaasaliinissamik qulakkeerinninnissaq

Imigassaq Ikiaroornartorlu pillugit Siunnersuisoqatigiit inassuteqaatinik ingerlatitseqqissinnaanissaannut, aamma imigassaq aalakoornartortalik pillugu ilisimasalik pitsaanerpaamik pissarsiarineqarsinnaasunik innuttaasunut siunnerfilimmik paasisitsiniaasinnaanissaannut aningaasaliissutinik qulakkeerinninneq.

Paasisitsiniaanerit aamma paasisutissiinerit inuit imigassamut aalakoornartortalimmut isiginninnerannik allanngortitsisinnaapput. Imigassamik aalakoornartortalimmik imernermit kinguneqaataasinnaasut pillugit innuttaasut ilisimasaqarnissaminnik pisinnaatitaaffeqarput, imigassamut aalakoornartortalimmut tunngatillugu paasisutissinneqarsimalluni toqqaanissamut tunngaviusussamik.

Taamaattumik inassutigineqarpoq:

- ♥ Imigassaq Ikiaroorartorlu pillugit Siunnersuisoqatigiit imigassaq aalakoornartortalik pillugu ilisimasat pitsaanerpaamik pissarsiarineqarsinnaasut tunngavigalugit innuttaasunut paasissutissanik ingerlatitseqqinnissaat siunertaralugu suliassap taassuma aalajangersimasumik aningaasaliinikkut aalajangersimasumik aallaavilernissaa qulakkeerneqassasoq.
- ♥ Imigassamik aalakoornartortalimmik imernermit arlerinaatit pillugit eqqumaffiginninnerulernissamut, kiisalu imigassamik aalakoornartortalimmik imigassartoriaatsip sunnerneqarnissanut tunngatillugu siunnersuinerit sunniuteqarnerisa nalilersornissaat ilanngunneqassasoq.

PAASISSUTISSAT AAMMA NALILERSUINEQ

INASSUTEQAAT 18: Paasissutissanut aamma nalilersuinermit aningaasaliinissap qulakkeerneqarnissaa

Imigassaq aalakoornartortalik pillugu politikkip atuutilersinneqarnerata qanimut malinnaaffigineqarsinnaanissaa anguniarlugu paasissutissanut aamma nalilersuinermit aningaasaliinissap qulakkeerneqarnissaa.

Paasissutissat imigassaq aalakoornartortalik pillugu politikikkut suliniutit atuutilersinneqarnerat siunertarineqartoq malillugu ingerlanersut naliliinissamut tunuliaquttatut ilisimasatigut tunngavissaqarluarnissamik qulakkeernissapput. Kiisalu taakku inuiaqatigiit akornanni ataatsimut isigalugu imigassamik aalakoornartortalimmik atuinerit, aamma ajoqusernerit annikinnerulersinnissaannut peqataassallutik.

Taamaattumik inassutigineqarpoq:

- ♥ Suliniuteqarfissat sisamaasut iluini suliniutinik atuutilersitsinernik annertuumik nakkutilliinissamut aamma nalunaarusiornissamut aningaasaliissutinik qulakkeerninnissaq.
- ♥ Inassuteqaatinut ataasiakkaanut tamanut, aamma angusassatut kissaatigineqartunut, tassunga ilanngullugit imigassamik aalakoornartortalimmik atuneq, napparsimasarneq aamma toqusoqartarnera, pinerluttuliortarneq, ajutoortarnerit kiisalu aningaasatigut kinguneqaataasut pillugit uuttuutinik eqqoqqissaartunik ineriartortitsinissaq.
- ♥ Imigassaq aalakoornartortalik inuiaqatigiinnut qanoq akeqarneris pillugu ingerlaavartumik naatsorsuisarnissamut paasissutissatigut tunngavissat pisariaqartinneqartut qulakkeerneqassasut. Soorlu assersuutigalugu Canadian Substance Use Costs and Harmsimit taamaaliortoqartartoq (2020).



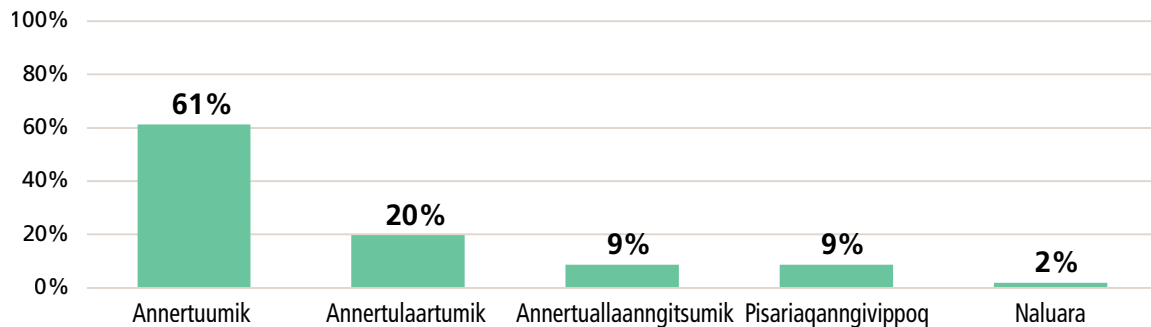


Titartagaq: 8.a, Tasersuup Atuarfia, Qaqortoq.

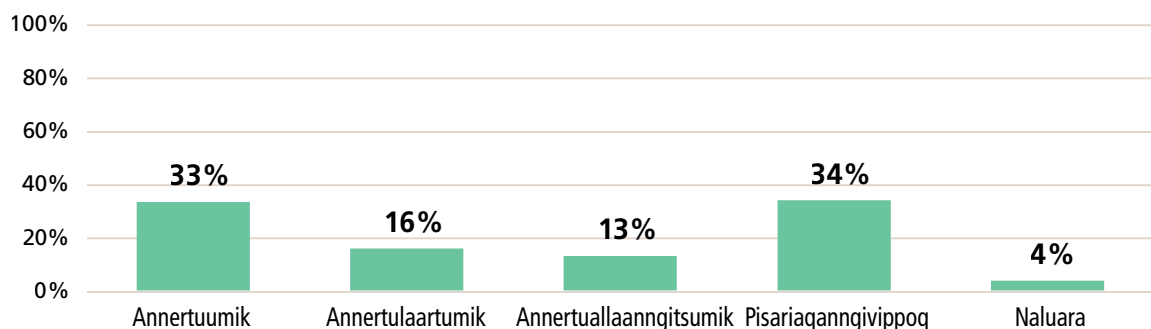
7. Misissuineq – Innuttaasut qanoq isumaqarpat?

Tusarniaanerup ingerlanerani imigassap aalakoornartortallip inuiaqatigiinni qanoq initutiginera innuttaasut qanoq misigisimaneraat, aamma imigassamit aalakoornartortalimmit ajoqusernerit annikillisinniarlugit suliniutinik eqquassinisaaq qanoq isumaqarfigineraat misissorneqarpoq. Innuttaasut inersimasut katillutik 315 apeqqutininik akissuteqarput.

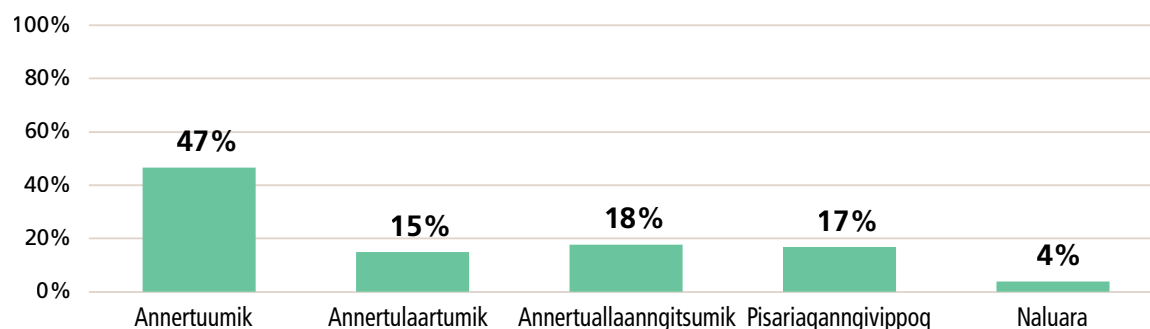
Ataatsimut katillugu imigassamik aalakoornartortalimmik atuinerмик annikillisaataasinnaasumik suliniutinik pilersitsisoqarnissaa qanoq pisariaqartigisoq isumaqarpit?



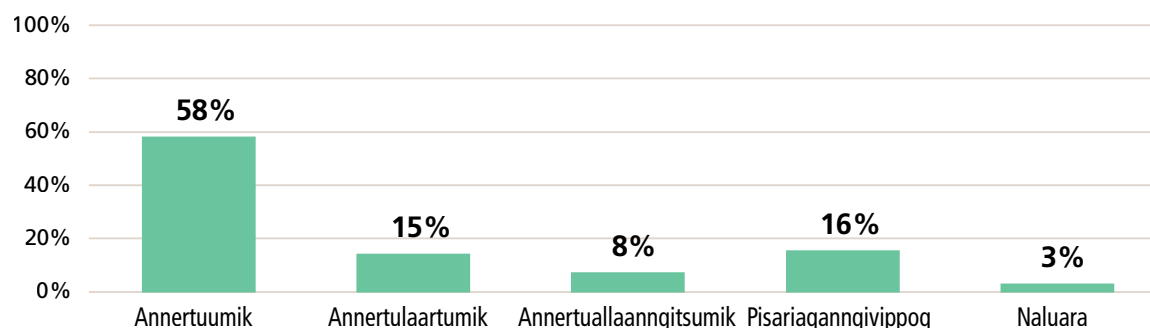
Imigassap aalakoornartortallip akiata qaffanneqarnissaanik inassuteqaat qanoq tapersersortigiviuk?



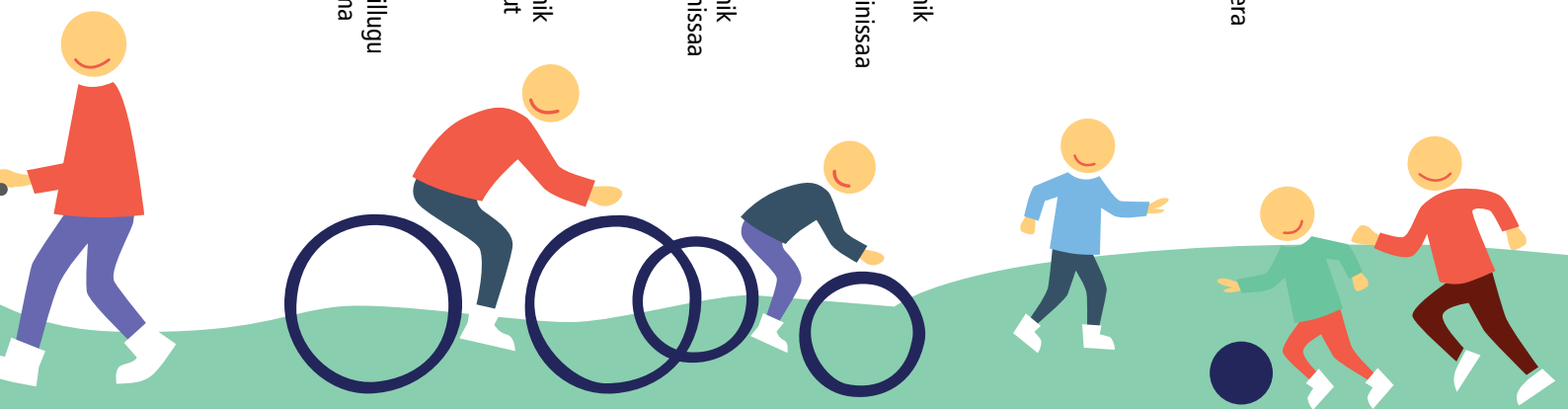
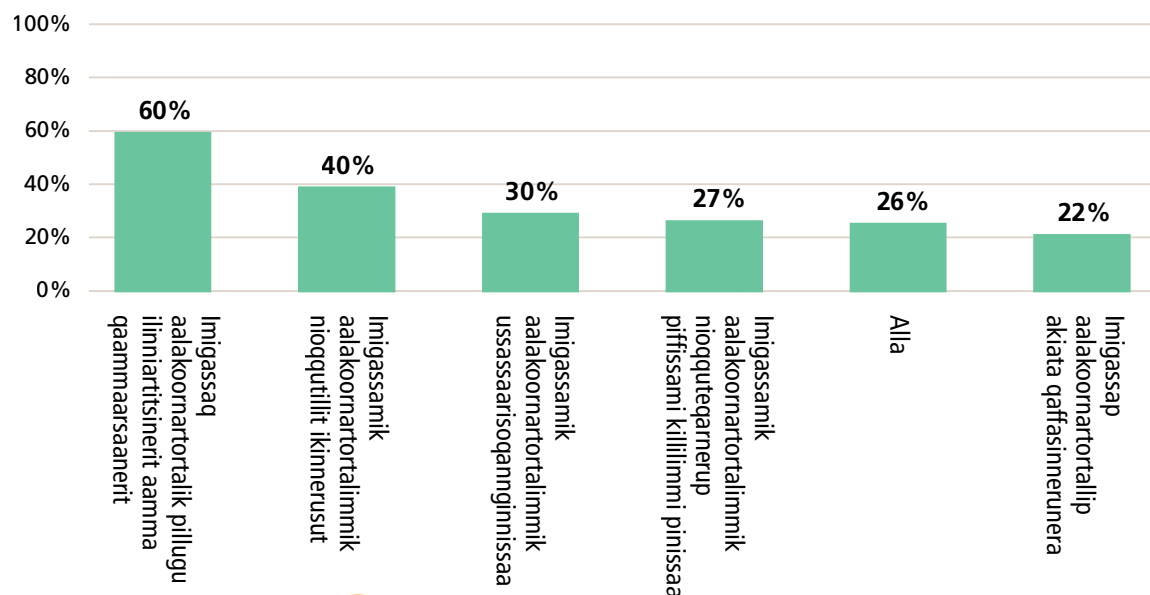
Imigassap aalakoornartortallip pissarsiarinissaata killilerneqarnissaanik inassuteqaat qanoq tapersersortigiviuk?



Imigassap aalakoornartortallip ussasaarutigineqarnissaanik inerteqquteqarnissap eqqunneqarnissaa qanoq tapersersortigiviuk?



Inuit imigassamik aalakoornartortalimmik imernikinnerulernissaannut suut pingaaruteqarnerpaajussasut isumaqarpit?





Titartagaq: 7. a, Tasersuup Atuarfia, Qaqortoq.

8. Ilisamasat arlaqarnerusut

Imigassaq aalakoornartortalik pillugu ukiunut arlalinnut politikkissamut, ilisimatusarmit tunngavilimmut, inassuteqaatinnik suliaqarneq pillugu annertunerusumik paasisaqarit, uani: www.paarisa.gl

Imigassaq aalakoornartortalik pillugu saqqummiinerit aamma video-t YouTubemi takusinnaavatit

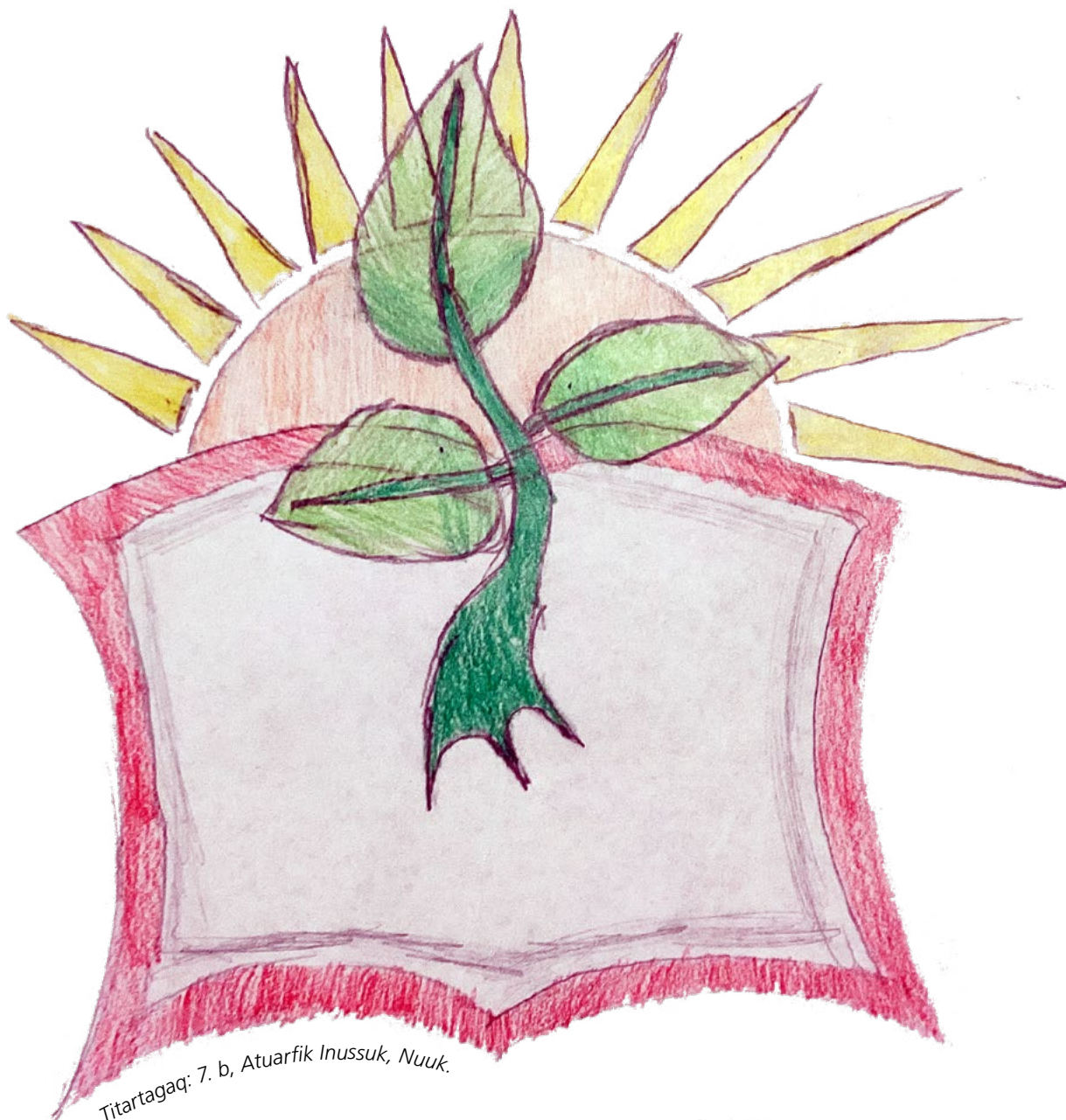
♥ [Takuuk: youtube.com/@ipi_gl](https://www.youtube.com/@ipi_gl)

Tassani video-t makkununga tunngasut ilaatigut nassaarisinnaavatit: Imigassap aalakoornartortalip Kalaallit Nunaanni oqaluttuassartaa, Meeqqat oqariartuutaat, Imigassaq aalakoornartortalik pillugu kisitsisit, Imigassaq aalakoornartortalik aamma kingunerlutsitsinerit, Imigassaq aalakoornartortalik aamma imminut toqunneq, Imigassaq aalakoornartortalik aamma aningaasaqarneq, Best Buys - WHO-p inassuteqaatai ilisimatusarnermit tunngavillit, aamma Imigassaq aalakoornartortalik pillugu siunissami politikkissamut inassuteqaateqarnissamut tunngatillugu isumasioqatigiinneq.

SoMe aqqutigalugu nutaarsiassanik malinnaagit:

♥ Instagram / YouTube: ipi_gl

♥ Facebook / LinkedIn: Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfik



Titartagaq: 7. b, Atuarfik Inussuk, Nuuk.

9. Najoqqutat

.....
Aiken A, Clare PJ, Wadolowski M, et al. Age of Alcohol Initiation and Progression to Binge Drinking in Adolescence: A Prospective Cohort Study. Alcohol Clin Exp Res. 2018;42(1):100-110. doi: <https://doi.org/10.1111/acer.13525>

.....
Babor TF, Casswell S, Graham K, Huckle T, Livingston M, Österberg E, et al. Alcohol: No Ordinary Commodity: Research and public policy: Oxford University Press; 2022 19 Jan 2023.

.....
Bjerregaard P, Larsen CVL, Sørensen IK, Tolstrup JS. Alcohol in Greenland 1950-2018: consumption, drinking patterns, and consequences. Int J Circumpolar Health; 2020; 79(1):1814550.

.....
Canadian Centre on Substance Abuse. The Impact and Effectiveness of Minimum Legal Drinking Age Legislation in Canada; 2017.

.....
Canadian Centre on Substance Use and Addiction. The National Alcohol Strategy Monitoring Project: a status report. Ottawa, Ont.; 2017.

.....
Canadian Centre on Substance Use and Addiction. Drinking less is better. Ottawa Ont; 2023.

.....
Canadian Substance Use Costs and Harms. 2020. Available from: <https://csuch.ca/>

.....
Centers for Disease Control and Prevention. About Adverse Childhood Experiences. 2024.

.....
Centre for Community Child Health. The first 1000 days: Optimising support for children in the first 1000 days of life. 2016.

.....
Commonwealth of Australia (Department of Health). National Alcohol Strategy 2019-2028. Canberra; 2019.

.....
Eriksen M. Den logiske model - et værktøj til at planlægge, gennemføre og evaluere sociale indsatser. VIVE; 2008.

.....
Fontain A, Inuit Ataqatigiit. FM2023/ pkt. 67 §33 Aalajangiiffigisassatut siunnersuutit imigassamut politikissamut pillugu, januaari 2023. Inatsisartut; 2023.

.....
Government of Nunavut. Let's be aware [Available from: <https://www.responsiblenunavut.ca/en>].

.....
Grønlands Politi. Ukiumoortumik kisitsisit 2022; 2022.

.....
Grønlandsudvalget. Besvarelse af spørgsmål nr. 106 (Alm. del) fra Folketingets Grønlandsudvalg; 2024.

.....
Grönqvist H, Niknami S. Alcohol availability and crime: lessons from liberalized weekend sales restrictions. J Urban Econ. 2014;81:77-84.

-
Hammond D. Health warning messages on tobacco products: a review. Tob Control. 2011;20(5):327.
-
HBSC Greenland 2024 (nunamut tamarmut nalunaarusiaq suli saqqummiunneqanngitsaq). 2024
-
Heaton P. Sunday liquor laws and crime. J Public Econ. 2012;96:42-52.
-
Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Ataatsimiititaliaq. FM2023/67-mut tunngatillugu isumaliutissiissut Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Ataatsimiititaliamit tunniunneqartoq. Inatsisartut; 2023.
-
Jernigan D, Noel J, Landon J, et al. Alcohol marketing and youth alcohol consumption: a systematic review of longitudinal studies published since 2008. Addiction. 2017;112 Suppl 1:7-20.
-
Larsen CVL, Hansen CB, Ingemann C, Jørgensen ME, Olesen I, Sørensen IK, Koch A, Backer V, Bjerregaard P. Kalaallit Nunaanni innuttaasut peqqissusaannik misissuisitsineq 2018. Inuunermi atugassarititaasut, inooriaaseq peqqissuserlu Innuttaasut peqqissusaasa uuttuutaannut takussutissaq. København; 2019.
-
Levesque C, Sanger N, Edalati H, et al. A systematic review of relative risks for the relationship between chronic alcohol use and the occurrence of disease. Alcohol Clin Exp Res. 2023;47(7):1238-1255.
-
Lægeforeningen. Et opgør med den danske drukkultur; 2024.
-
Naalakkersuisut. INUUNERITTA III - 2020-2030 meeqqat inuunerinnissaat pillugu suleqatigiinnissamut Naalakkersuisut periusissiaat. Nuuk: Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut Inatsisinillu Atuutsitsinnermut Naalakkersuisoqarfik Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik; 2020.
-
Naalakkersuisut. Angajoqqaat meeqqanik sumiginnaasarnert akiorniarlugu nuna tamakkerlugu iliuusissanut pilersaarut 2020-2030; 2020.
-
Naalakkersuisut. Qanigisariinni nakuusertarnerup akiorneqarnissaa pillugu iliuusissatut pilersaarut 2023-2027; 2023.
-
Naalakkersuisut. Qamani – Imminut toqunnissamik pinaveersaartitsineq pillugu periusissaq 2023-2028; 2023.
-
Naalakkersuisut. Peqqissutsimut tunngatillugu isumaqatigiissut 2023 – Peqqinnissaqarfimmut tunngatillugu nukittorsaanermik suliaqarnermi politikkikkut tunngaviusumik isumaqatigiissut; 2023.
-
Nepal S, Kypri K, Tekelab T, et al. Effects of extensions and restrictions in alcohol trading hours on the incidence of assault and unintentional injury: systematic review. J Stud Alcohol Drugs. 2020;81:5-23
-
Niclasen B, Allorfik. Ukiumoortumik nalunaarusiaq 2023. Nuuk: Pinngitsuuisinnaajunnaarnermik Paasisimasaqarfik; 2024.

.....
Niclasen B, Poulsen B. Rusmidler i en grønlandsk sammenhæng – historie, forebyggelse og behandling. In: Aagaard T, Hounsgaard L, editors. Menneske – Sundhed, samfund og kultur. Aarhus; 2020. p. 235-60.

.....
Ottendahl CB, Bjerregaard P, Svartá DL, Sørensen IK, Olesen I, Nielsen MS, Larsen CVL. Kalaallit Nunaanni 15-iniit 34-nik ukiullit akornanni eqqarsartaatsikkut peqqissuseq aamma peqqissuseq. Peroriartornermi atukkat, illersuutitut pissutaasut aamma aarlerinaatitut pissutaasut pingaarutaat. Odense: Statens Institut for Folkesundhed, SDU; 2021.

.....
Ottendahl CB, et al. Qeqqata Modeli - Qeqqata Kommuniani meeqqat akornanni peqqissutsimik aamma atugarissaarnermik siuarsaanissaq anguniarlugu suleqatigiinneq. København: Statens Institut for Folkesundhed, SDU; 2023.

.....
Paarisa, Brugseni, Pilersuisoq, Pisiffik. Kattulluta Inuuneritta; 2022.

.....
Paarisa, Brugseni, Pilersuisoq, Pisiffik. Kattulluta Inuuneritta; 2023.

.....
Paradis C., Butt P., Shield K., Poole N., Wells S., Naimi T., et al. Canada's Guidance on Alcohol and Health: Final Report. Ottawa, Ont.: Canadian Centre on Substance Use and Addiction; 2023.

.....
Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliaq. Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup isumaliutis-siissutaa. PEQQINNISSAQARFIPPUT – TAMATTA AKISUSSAAFFIPPUT; maaji 2023.

.....
Peqqissutitut Naalakkersuisoqarfik. Kalaallit Nunaanni atornerluinermut aningaasartuutit; 2015.

.....
Peqqissutitut Naalakkersuisoqarfik. Meeqqanut inuusuttunullu aanngajaarniutitik aningaasanoortarnermillu ajornartorsiutilinnut neqeroorutitik pilersaarutit; 2019.

.....
Peqqissutitut Naalakkersuisoqarfik. Imigassaq pillugu politikkimut, ukiuni arlalinni uppernar-saatinik tunngaveqartumut inassuteqaatit suliarineqarnissaannut malitassat; 2024.

.....
Poulsen BK. Imigassap Nunatsinni oqaluttuassartaa (danskisuinnaq allassimavoq, qulequtaqarlunilu: Alkoholens historie i Grønland : en historie om påbud, forbud og forskelsbehandling; 2012.

.....
Rod NS, Bast LS, Diderichsen F, Grøntved A, Gyrd-Hansen D, Pisinger C, et al. Strukturel forebyggelse - Med fokus på kost, tobak og nikotin, alkohol og fysisk aktivitet. Vidensråd for Forebyggelse; 2024.

.....
Rubin SE, Olsen I, Nørtoft K. Pinngitsuuisinnaajunnaarnermik Kalaallit Nunaanni katsorsaasarneq pillugu misigisat– Katsorsarneqarnissamik nuna tamakkerlugu neqeroorut Allorfik innuttaasut isaannit isigalugu. Statens Institut for Folkesundhed, SDU; 2024.

.....
Sherk A, Stockwell T, Chikritzhs T, et al. Alcohol consumption and the physical availability of take-away alcohol: systematic reviews and meta-analyses of the days and hours of sale and outlet density. J Stud Alcohol Drugs. 2018;79:58-67.

.....
Skog OJ. The prevention paradox revisited. Addiction. 1999;94(5):751-757.

-
 Stafford LD, Salmon J. Alcohol health warnings can influence the speed of consumption. *Z Gesundh Wiss.* 2017;25(2):147-54.
-
 Stumbrys D, Štelemėkas M, Jasilionis D, Rehm J. Weekly pattern of alcohol-attributable male mortality before and after imposing limits on hours of alcohol sale in Lithuania in 2018. *Scand J Public Health.* 2024;52(6):698-703.
-
 Valentine K, Katz I. Cost Effectiveness of Early Intervention Programs for Queensland. Queensland Council of Social Service Inc; 2007. Available from: https://www.arts.unsw.edu.au/sites/default/files/documents/42_Report_QCOSS_ReviewPaper.pdf
-
 Wagenaar AC, Toomey TL. Effects of minimum drinking age laws: review and analyses of the literature from 1960 to 2000. *J Stud Alcohol Suppl.* 2002;14:206-25.
-
 Wilkinson C, Livingston M, Room R. Impacts of changes to trading hours of liquor licences on alcohol-related harm: a systematic review 2005–2015. *Public Health Res Pract.* 2016;26(4):e2641644.
-
 World Health Organization. Global strategy to reduce the harmful use of alcohol; 2010.
-
 World Health Organization. Global status report on alcohol and health. 2011.
-
 World Health Organization. The Seventieth World Health Assembly. Geneva; 2017a. p. 71-97.
-
 World Health Organization. Tackling NCDs: ‘best buys’ and other recommended interventions for the prevention and control of noncommunicable diseases. 2017b.
-
 World Health Organization. Alcohol Marketing in the WHO European Region. Updated report on the evidence and recommended policy actions. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2018a.
-
 World Health Organization. SAFER: A world free from alcohol related harm. 2018b.
-
 World Health Organization. Nurturing care for early childhood development: A framework for helping children survive and thrive to transform health and human potential. 2020.
-
 World Health Organization. Health warning labels on alcoholic beverages: opportunities for informed and healthier choices. Snapshot series on alcohol control policies and practice. Brief 4, 8 November 2021a.
-
 World Health Organization. Public health policies: Principles and practices. 2021b.
-
 World Health Organization. Turning down the alcohol flow. Background document on the European framework for action on alcohol, 2022–2025. Regional Office for Europe; 2022.
-
 World Health Organization. Global report on the use of alcohol taxes, 2023. Geneva: World Health Organization; 2023a.
-
 World Health Organization. Global Action Plan 2022-2030. Geneva; 2023b.
-
 World Health Organization. Reporting about alcohol: a guide for journalists. Geneva; 2023c.

.....

World Health Organization. Global status report on alcohol and health and treatment of substance use disorders. Geneva; 2024.

.....

World Health Organization. Empowering public health advocates to navigate alcohol policy challenges: alcohol policy playbook; 2024.

.....

World Health Organization. Nordic alcohol monopolies: executive summary. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2025.

.....

10. Ilanngussaq

Imigassaq aalakoorartortalik pillugu ukiunut arlalinnut politikkissamut, ilisimatusarnermit tunngavilimmut, inassuteqaatinik suliaqarnermi suliasamut nassuiaat:

https://naalakkersuisut.gl/Nyheder/2024/05/2705_alkoholanbefalinger?sc_lang=kl-GL

